

Iz posmrćadi pok. pjesnika Jovana Sundečića.*)

(priopćio L. Zore).

Dajte mira

Zlotvori se kivni dižu,
Šire usta da me ruže,
Da otrovom svoje zloće
Svaki čas mi žića kuže

Prezirem vas, podle duše,
Crne, grdne nakaradi!
Prezirem vas, poganovi,
Neoprani ljucki gadi! —

Ko vas traži?... Dajte mira!
Čim vas volja — c'jenite se;
Kom' vas volja — klanjajte se;
Kud vas volja — penjite se...

Ne ufajte, da ću s vami
Sać u borbu ikad više:
S junacim se junak mjeri,
A ne pazi gnusne miše,

Koji n'jesu za mač, str'jelu:
No da čovjek na njih pljucne,
Ili da ih nogom kićne
Il' kandžijom da ih pucne. —

*) Ovaj polemični dio pjesama Sundečićevijeh veoma je zgodan, jer ko je poznao pokojnika i njegovu ćud, odista zna kako se on ljutio. Ta jarost stvorila je koju pjesmu, koja kiti i ovu granu naše književnosti. Za to pozivljemo naše prijatelje, kojima je pokojnik slao ovakijeh pjesama, da nam ih priopće, eda se s vremenom ne izgube. (Ured.).

Držali se vi bud' za što:
Ostajete ono što ste;
Ako sebe i ne znate;
Poznaju vas drugi ko ste. —

Kuljav trbuh ne pomaže,
Ni pomažu duge uši:
Kad u glavi soli nema,
A gn'jezdi se zlo u duši.

Što ste s vragom nagnuli:
Vrag vas nosi!... uživajte!...
S vragom stekli i rastekli;
Al' bar mira onom dajte,

Koj' vam ništa ne zavidi,
Niti stoji vam na stazi,
Nit' vam grabi koru hljeba,
Niti u vaš čanjak gazi. —

Dajte mira duši, — koja
Već poznaje sv'jet na dlaku:
Blago furdi i fukari!...
Kami danas poštenjaku!...

Dajte mira!... jer zanago
Dok je meni srca čila:
Zar mi treba bojati se
Vašeg pukog ništavila? —

Валови живота.

Прича из глумачког живота.

Ma foi, Brüderchen, warum gehst du nicht nach England, wo man jetzt über die galanten Abenteuer einer Königin öffentlich certirt?

Hauß, Memoiren des Satan.

Некада је живио славан пјевач, и име му се разносило по цијеломе свијету. Сад пак већ одавна лежи на усамљеном словенском гробљу; заборављен је, а на гробу нема ни крста. Некад су га посипали цвијећем, а женице из богатих пањегâ бацале жарке погледе на високу, красну његову личност. А сада мало је нашијех рођака, који знају, да се за његовијем туђинскијем придјевком скривало поштено име словенско.

Недавно је дошао натраг у своје родно село и ондје остао. Имао је изобила новаца, и за то су га пустили у миру. Род му је, откад се растао са селом у дјетињим данима, помро и тако је он остао самохран. Около његовога села простиру се шуме, велике госпоштине, старе, величанствене шуме. У сјени тијех шума проживио је своје дане. Кад се сјетио прошлијех дана и зажелио их, навио би свој глас и пјевао старијем смрекама и танковрхијем јелама сад већ давно заборављене арије из талијанскијех опера. Пјевао је чудно дивнијем гласом, који му се вио из глаткога грла као текућа жива.

Часом је бацао поглед натраг на прошле дане и осјећао је страшну пропаст свога живота. И тад га је нешто гонило од дебла до дебла, да је вио руке и гласно викао. Доста пута га је угледао усамљени пастир, гдје под високијем смрекама лежи на трави — и гласно јауче.

Кад би заборавио на своје прошле дане, пјевао би по шумама миле, гипке и веселе пјесме. За тим су опет наступали жалосни тренуци.

Кад је на вијеке заклопио очи, скоро нико није ишао за његовијем лијесом. Спустили су га у тамни гроб, на којем сада трава расте.

Али некад је био дика краљеве опере у ***, поштован и врло обљубљен.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Састао сам се с њим год. 18**. Мој пријатељ, господар земаља . . . шки позвао ме, да га обађем. Тај мој пријатељ имао је дивну сестру, у чије сам се живахне очи загледао. И тако се случило, да сам се јесенскога дана нашао на —шком имању. Зором сам излазио у шуму, те пунио своју душу чистом појезијом, која се вила по њој. У тој шуми је било, гдје сам се с њим нашао.

Сједио је на пању; дуге косе су му неуредно по челу падале, а он је пјевао у јутарњи зрак.

Спазивши мене згрози се и нестале га у шуми.

Други пут је лежао на земљи под високом смреком. Својим претима је чунао маховину из земље, превртао је на руци и метао на своје вруће чело и гласно стењао. Спријатељско се. Но кад је умро а ја послѣје неког времена дошао у његово село, донијела ми је службеница његова, стара жена већ, неке исписане листове, из којих сам покупио слиједећу повјест — повјест изгубљенога живота.

I.

Краљевска опера у *** била је у то доба врло срећна са својим успјесима. Флотов је баш пустио у свијет »Марту«. Дошло је много гостâ из свију крајева Јевропе. Ја сам био на врхунцу своје славе; глас ми је био чист као злато. Али тад сам још био хладнога, флегматичнога срца, и у можданима ми још није горио и врио вулкан као сад.

У то вријеме примадона на краљевској опери била је нека госпођица Лујза, Њемица, осорна и поносита. Нас двоје смо се по пријекo гледали. Кад сам стајао на отвореној позорници и пјевао, видио сам је много пута, како ме иза кулиса мрко и непријатељски гледа. Кад је опет она стајала на отвореној позорници, тад сам ја опет на њу иза кулиса мрко и непријатељски мотрио. Нас двоје смо се по пријекo гледали. Била је красна женска, неизмјерно поносита и могао си много особâ набројити — и само Њег. Величанство — које се без икаквога успјеха око ње свијало. Лујза је била ледена као поларне горе и цвијеће љубави није цвјетало у њеном срцу. Нас двоје смо се баш мрзили!

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Кадгод, кад смо скупа били на позорници, те ми она на раме наслонила главу, и кад сам се морао направити, да је пољубим — пољубио бих је у истину у свилено лице (које није мазала). Али тад би љутито засадила своје бијеле, оштре зубе у моје раме, на којем је била наслоњена, да сам од бола скоро јаукнуо.

Сутрадан сам ишао к њој, у њезин богати стан. Сав је био украшен зеленилом и шаровитијем цвијећем. На мекој наслоњачи је пола сједила, пола лежала у танкој, јутарњој одјећи. Поред ње је брбљала папига и јела из њезинијех бијелијех руку. Сигнорина Лујза још ни устала није, а ја сам већ био у соби. Косу би окитила руменом ружом. Сио бих уза њу, а она мало поруменила, можда од љутине.

— »Сигнорина« рекао бих затим; »ми се мрзимо!«

— »Да! нас двоје се мрзимо!« одговори иза сна.

— »Баш се јако мрзимо!« додао бих још. »Сигнорина« говорио бих пристојно; »ја ћу се женити!«

Погледала би ме великијем очима, као да би хтјела рећи, шта се ње тиче та маљушна ствар.

— »Видите, сигнорина, женићу се! Тако човјек падне у несрећу, да сам не зна како!«

И кад би она опет мучала, изговорио бих хладнокрвно: — »Женићу се, и оженићу се за Вас, сигнорина Лујзо!«

Као муња скочила би са наслоњаче; груди су јој се надимале и срдито је шетала горе доле по соби.

И ја бих устао, те ишао за њом. У куту, гдје је стајала мала, елегантна лећ, а око ње неколико зеленијех олеандара, ту у куту бих стао преда њу. Оштро би ме погледала, те ми показала своје бијеле зубе. Кад је хтјела, да ме одрине и да прокрчи пут, ухватио бих је силно око паса, притиснуо је к себи и рекао:

— »Данас се не бојим вашијех оштријех зуба, баш ништа их се не бојим!«

И нехотице наслонила је на моје раме своју главу; дуге, плаве косе се расуле по мени, а румена ме ружа из тијех власи задахнула преблагим мирисом. Кад сам јој у лице погледао, биле су јој очи пуне суза. За тијем се почела смијати, бијеле је руке обавила око мојега врата и била је сретна!«

Била је то нагла љубав, нагла љубав! Као тропски цвијет за једну ноћ се развила из малог пупољка у широки цвијет. Папига је около летјела међу зеленилом, кљувала по богатом намјештају и ружно кричала.

Кад сам хтио поћи, сјела би сигнорина Лујза на столац, рукама покрила лице и брисала свијетле сузе.

— »Срце ми говори« рече она »да ће данашња срећа за мало трајати, да ће угинути ваша љубав, сигноре Батиста, и да ће за кратко вријеме заборављена бити сигнорина Лујза — убога сигнорина Лујза!«

Ја сам тад говорио, што се збори у таквијем приликама.

II.

Далеко у округ простирала се широка равница, својина краљева. Доклен је око допирало, не бијаше ништа друго видјети до ли пустињу. Само тамо према сјеверу расла је шума старијех крошњатијех букава, из којијех је вирио врх краљевског дворца. Овамо је долазио владар у прољеће, проводио вријеме под древнијем деблима и одмарао се у краљевском сјају. Око њега су врвјели у злато обучени дворјаници. Али јесени је било све празно, запуштено, и у дворцу је владала гробна тишина. Давно су већ хтјели препредени шпекуланти, да закупе широку пустињу, те да намјесте у њој творнице — али Његово Величанство не хтједе је продати.

У тај крај сам радо долазио. Једина радост, коју сам из својих обилнијех доходака тад имао, био је коњ сиве длаке. Много пута сам дојашио на њему у ову пустињу. И кад је било око мене све тихо, и још кад се конита коњска не чуше на мекој ливади, тад бих зајевао, а моја је пјесма одјекнула преко равни, кроз планину до плавога неба. Туда излетјела би из осушенијех грана каква птица, те плахо побјегла, не хтјевши послушати моје пјесме, за којом је све негда чезнуло.

Тако сам био туда други дан послѣје оног, кад сам склопио свезу с Лујзом. О како то све долази! И не надасмо се том успјеху! Па откад сам се у њу заљубио? Данас сам већ увидио, да већ од онда, кад сам је први пут угледао. Камо сам обрнуо поглед, свуд сам видио дивни њезин лик. Из пла-

вога зрака ми је вирио, из преплетене траве, из неба, из шуме, из свега! Тад сам био сретан — и у будућности нијесам зажелио љепше среће! Човјек је слаба, нестална ствар!

Што је срце осјећало, то се је из њега изливало, и у трену сам био у огњу заљубљене арије. Пробудило ме плескање руку и рзање коња, које се чуло за мојијем леђима. Обрнуо сам своју главу. Преда мном је сједила на коњу као млијеко бијелом, млада женска, вита и лијепа стаса. Очи су јој блистале од саме радости, те је плескала бијелијем рукама.

— »Сигноре Батиста, сигноре Батиста, какву сте ми радост узроковали!«

И за час је дојашила до мене:

— »Каква срећа! Колико сам пута тежила за овијем тренутком. Али видјела сам, да мора доћи, видјела још онда, кад сам се крила у најтамнијем куту позоришта и гледала на вас, на позорницу, гдје сте у злато и сребро одјевени господарили нашом срећом, нашијем срцима, те врло ријетко бацали око на нас убоге патнике!«

Окрнуо сам се према њој. Ко је била и шта је хтјела? Њенога лица до сад нијесам видио. Био је њежан, округлао и румен као у јабуке, још у дјевојачком цвијету. Полако је гонила коња око мене по меканој земљи, те ми зборила:

— »Ко сам? То питање читам, беспослени мој господине, из сваког покрета на вашем лицу. Погледајте ме, ја сам безимена вила овога краја, ха, ха! Некад смо били заједно! Али тад је била ова земља још празна, и воде су се биле осушиле по њој. Тад сте ви, сигноре Батиста, пливали као расцвјетани лотос на младијем валовима тек створенога Амазона, а ја сам се тек створени колибар укопала у ваш цвијет, те у првијем створовима уживала. Тик до нас на утрини — наставила је патетично — трудио се драги Бог у зноју својега лица и мијесио иловачу, да би умијесио исту залудну и пусту ствар, која се сад именује човјеком, ха, ха!«

И управ радосно се смијала.

— »И већ тада — данас је од оно доба протекло каквијех шест тисућа година, а ипак вас се још добро сјећам — већ тада сам зажељела, да се још једаред укопам у ваш цвијет, кад се послѣ шест тисућа љета онет састанемо.«

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Затијем мучећ дојезди сасвијем близу мене, управи се у својем седлу, пружи своје руке и обави их око мене — а на лицу сам осјетио жарке њене усне, нешто меко, свилено, јасно!

— „Послије шест тисућа година видјећемо се опет!“ Кад сам подигао очи, била је већ далеко тамо на равнини. Коња је жестоко гонила, њезина хаљина вила се по зраку, док се није изгубила у магли, која се околу спустила. Ја сам остао сам, сам са својим срцем, које је обузела нека тајанствена жалост.

Убога Лујза! Њена слика је ишчезла из зрака, из неба, из преплетене траве, ишчезла може бит и из срца мојега!

III.

Јесенски вјетар је бријао кроз пустињу. Тад је у мом срцу била јесен и оштар сјевер расијао по њему неописану незадовољност. Лагао сам, морао сам лагати! Часописи су доносили занимљиву новост, да се је Батиста, пјевач код краљевске опере, заручио са лијепом и дивном примадоном, госпођицом Лујзом. Међу пријатељима смо пили шампањац, те сликали у најсвјетлијем сјају будућност. Ја сам пак морао лагати и заједно с њима зјати.

Али сам се отргао од ове чете и отишао у нустару, да ми јесењски вјетар расхлади вруће чело. И данас је дојашила преко равнице на својем бијелом коњу и за њом се вила дуга хаљина. У лицу сам јој читао њеку жалост.

— »Заиста не знам, зашто сте данас дошли« зборила је она срдито а на челу јој се накупише боре; »не ћу више баш ништа с вама говорити. Говорите с оном прекрасном и небеском вашом Лујзом«.

Љутито је ударила бичем по коњу и у трци се упутила преко равни. Неизрецива страст је вирила из моје душе, и ја сам јурио за њом тако, да се коњ дотицао мекога земљишта. Али је нијесам могао стићи; напосљетку ми се скрила у густу шуму, која се стерала око краљевога града. За мало, па сам се и ја ондје нашао. У духу сам се закљинџао на све могуће начине, да мора постати моја! И заборављена је била Лујза, заборављен цио свијет. По земљи су лежале зелене гране, гу-

сто настожене. Живинче пода мном застало је и није хтјело даље. Искочио сам из седла и повео коња за узду кроз шипраг. Све је груди пјеном сквасио и из дубока је дихао. Јесенско лишће и друга сухад кршила се под мојијем ногама. Даље и даље сам хитао, док нијесам и до ње досио.

И међу дрвећем стајала је, а на лицу јој је цвало румењило, које јој ударило од силнога јахања. У руци је држала дугу хаљину. Својега коња била је привезала за грану.

Дошао сам до ње. Питала ме је поносно:

— »Па шта сад?«

— »Ја те љубим«, одговорих гласно; »и ти мене мораш љубити!«

— »Морам?!«

И кад је хтједох силом загрлити својијем рукама, гурнула ме снажно од себе, подигла бич — и жесток ударац ме опекао по лицу. Расрђено сам скочио к њој.

— »Поганијо!« повикао сам, петргао јој бич из немоћне руке, притиснуо је к себи и заносно љубио њезину горућу главу. »Ја те ипак љубим« прошаптао сам »и ако ме усмртиш, у прах сатреш, ја ћу те ипак љубити!«

Може бити ме је увијек из срца љубила, да ме је из сажаљења љубила, као женска из какве друге побуде! Драговољно је наслонила своју главу на моје прси, окренула лице к мени, лице из којег је сијевала сама љубав. Руку је притиснула на моје лице, гдје ме је још пекао ударац њен, те шаптала:

— »И ја тебе љубим!« А послије још додаде: »Зашто си и сигнорину Лујзу љубио?!«

* * *

Јесењски вјетар махао је гранама високо над нама. Пожутјело лишће падало је са њих по нама, као да нас хоће да покрије.

— »Зашто љубиш сигнорину Лујзу?«

И живо настави:

— »Гле, нијесам ти истине зборила! Пред шест тисућа година нијесам те још познала; тад није ни мене ни тебе било. Нијесам ни видјела овога краја, јер сам само препроста

кћи краљевога запостата, који ту за шумом станује у краљевом граду. А примадона Лујза је боља него што сам ја, и има тако лијене црне очи — и ти је љубиш!»

— »Ја је не љубим« уздахнуо сам.

— »И вјечнога Амазона нијесам видјела никад ни његовијех вода никад. Али кад погледам у твоје око, отвори ми се красна, тропска долина; вјечне горе дижу се према вјечном небу и вјечни снијег по њем завија се у сиве магле. На подножју се шири безбројно цвијеће и између њега се као злато блиста величанствен Амазон, у чијим валовима се огледа сунце моје љубави«.

Њежно ме је загрлила, те положила главицу на моје раме и свилене уснице на вруће ми лице. И тако наслоњена шаптала је:

— »И ако ме заиста љубиш, тад ћеш ми донијети бијели лист, на којем ће бити записано, да је сигнор Батиста исповједио сигнорини Лујзи, да је више не љуби, да је баш заиста више не љуби. И на том листу нек' се сама Лујза потпише својом руком! Такав ми лист донеси, ако ме љубиш, чујеш, ако ме љубиш!»

Обећао сам јој, да ћу га донијети. За тијем ми се изви из руке, одвеза свога коња и полако се удаљи. Мучала је и само кад кад обрнула лице к мени, из кога је, чинило ми се, сијала сама — љубав.

Кад смо изашли из густиша на чистину, помогао сам јој да усједне на седло. Сагнула се је к мени, положила ми лако руку на раме и рекла још једанпут:

— »Не заборави бијелога листа!»

По том ишчезе брзо с мјеста у маглу, која је била густо пала.

Човјек је слаба, немоћна ствар и женска га савија као витку биљку око својијех прстију.

IV.

Било је лијепо јесенско јутро, кад сам ишао к Лујзи. Срце ми је парала мисао, као да би се морао сам себе стидјети и жалити самога себе, што сам тако ниско пао. Било је неко-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

лико дана протекло, како сам јој изрекао да је љубим; тад је још лебдила красна њена слика у мојој души. Али данас је све било похабано, све згажено! То је била љубав! Као перје, које разнесе вихар у првом тренутку! Пао сам под закон осуде, која се игра човјечијем срцем, те се весели комедијама, које настају из те њене игре. Пао сам у валове живота, и они су ме сад бацали као лађу без кормила овамо онамо!

Стао сам пред њеним станом. Ноге су ми кледале, а душу су ми обузимали непријатни осјећаји. Још је било времена, још бих се био лако вратио! Руку сам грчевито стиснуо у џепу — и ондје се дотакао бијелога листа! На тај лист сам био записао лакијем срцем бесмислене ријечи. Али то, што ме је тада силило, то није била воља, то је био страх, потајни страх, који обузме пса, кад краде, а наједаред се зачује фијук бича и долазак господарев! Али бијели лист ми опет даде пређашње моћи!

Кад сам ушао Лујзи, пришла ми је у сусрет зажаренијем образом. Дјевојачки је стид обузе, те не могла ни ријечи прозборити. Ослободивши се мало, брижно ме запита, да нијесам по несрећи болац, кад ме синоћ не би код ње.

Одговорио сам јој, да нијесам, и хладнокрвно спо.

— »Сигнорина!« рекао сам јој и положио главу на сто да јој не гледам у очи: »сигнорина, путови усуда су чудни и као играчку бацају нас по валовима живота!«

Зачудила се моме говору и насмијавши се питала ме, откад сам постао филозоф.

— »То сам вам сад приповједио за то, да би са мном заједно знали, како сви потнадамо под удес, како је и наше срце у области његовијех закона!«

Лако се насмијала и рекла, како би брзо могао постати досадан. Ја сам непрестано био наслоњен главом на сто.

— »Сигнорина« говорио сам, »ако човјек мисли, да позна своје срце, велим вам, да се вара. Нико не позна својега срца.«

— »Ох! ох! уздахнула је уздрхталијем гласом и зборила:

— »Шта ми још не ћете данас говорити, сигноре Батиста?«

— »Данас, данас знам сасвијем, да вас не љубим, да вас никад нијесам љубио, сигнорина Лујза!«

Настала је тишина око њих. У ближњој соби је лепршала бијела папига, лепршала околу зеленијех олеандара, те ружно кврчала.

Ја сам на пошљетку ипак подигао главу, погледао у њу, коју сам тако љуто преварио. Још је и данас видим пред собом. Непомично је сједала, само јој дрхтала рука, коју је на сто наслонила. Са лица и усана нестало јој је крви и проблиједјела је као зид. Око јој је гледало у мене, изгубљено, као да би за мнош далеку било угледало нешто грозно. Оживи наједаред и рече усиљено:

— »Имате ли још што рећи, сугноре Батиста?«

И пред њеним погледом морао сам положити главу на сто.

— »Још бих вас молио« — при тим ријечима закуца ми јаче срце, као да је осјећало бестидну грозovitост — још бих вас молио, сигнорина, да ми потпишете овај лист!«

Пружио сам јој бијели лист. Механично га је узела и брзо прочитала:

— »Данас ми је рекао сигноре Батиста, да ме више не љуби!«

— »То да потпишем?«

Планула је.

— »То морате негдје другдје показати, зар не? То ће вам бити улазница у друге, пријатније просторе, из којијех ћете опет тражити излаза! Али ја вам не браним!«

Крв јој је ударила у образе и поносито приступи својем писаћем столу.

Кад ми је вратила бијели лист, било је на њему јаснијем словима написано њено име.

Подигао сам се. На излазу сам морао мимо њу. Тад сам чуо, како је сјекнула између зуба:

— »Lache!«

— »Lache! и ја бих био радо тад жртвовао своје име, своју част и све, јер она је морала бити моја!

V.

Кад сам Леонори (тако се звала моја непознанка) донио бијели лист, хладнокрвино се смијала и раздрла га. А вјетар

који је савијао гране над нама, однесе комад негдје у густу шуму.

Хоћу ли приповиједати, како ме је за тијем мучила? Била је сасвијем чудна. Данас величанствено горда, поносите. Кад би дојездила до мене ни ријечи не би прозборила. Саркастично ме погледала, по том пак тако брзо одјурила, да је није било могуће достићи. Мучило ме је то њено понашање. Далеко тамо преко равнице морао сам тад пјешице прећи. Обично ме је дочекивала у шуми код краљевог дворца. Кадкад је нијесам затекао. И ја сам је чекао и чекао; и већ је сунце зашло и земљу покрила тиха ноћ, а ње нема. За тијем би се у страшнијем мукама вратио у варош, те сам с паклом у срцу јурио кроз усамљене и пуне улице.

Кад смо се други пут састали, била је пријазна и мека, као први прољетни цвијет или као поноћни мјесечев зрак, падајући на младу, јутарњу росу. И тад смо ковали основе будућих дана и договарали се, кад јој се отац кући поврати (тад је био с краљем у јесенском лову), да ћемо ступити пред њега, да ћемо му све открити, те ћемо почети нов живот, пун љубави, пун среће и задовољства и свакијех наслада. Вјечнијем Богом ми се заклела, како ће ме љубити, те ми отклањати све препоне с пута мога живота. Кад ми је то све говорила, кад ми је зборила тако с истинитијем, зажаренијем образом, кад јој се у очима свијетлио огањ љубави — тад ми је лагала, љуто лагала.

Недалеко од мјеста, гдје смо се састајали, текла је ријека гнусном и мутном водом. По њеној смо се обали много пут шетали. И тад смо се шетали туда. Леонора је опет била зле воље. Мучила ме је. Хтјела је да сазна све, шта сам прошли дан радио, и гдје сам био. Кад јој не могах на све повољно одговорити, грозно се расрдила, стисла руку и гризла румене усне бијелијем зубима.

На обали је лежао камен у трави — гурнула га је маленом ножицом, те је одлетио и пао плускајући у воду. Заустави се.

— »Да ме не љубиш, то сам већ прије увидјела, то сам већ давно сазнала!«

Од иједа је дрхтала, те се примицала до саме обале, испод које је текла дубока вода.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

— »Ти ме не љубиш, ти ме не љубиш!«

Љутитијем погледом окренула се према мени:

— »Ако ме љубиш, покажи сад!«

Бацила се, у истину бацила се у воду, и у час је замијешала силна пјена. Ја сам потегао за њом у дубину и извукао је својим рукама. Положила ми свој образ на мокро лице, кад сам је изнио на сухо, и шаптала — »ах кад бих се сад спустила у дубину, те се предала у наручје хладне смрти — о Боже, то би може бит било угодније него живот!«

Мокре хаљине прионуле јој уз красно тијело и она се сва тресла од студени. По том ме благо погледа и тихо прозбори:

— »Сиромах!«

Истргну ми се из руку и приступи к својој коњу. Живинче се испне, осјетивши хладно бреме. У дивљем скоку одјурџи и изгину ми испред очију, које су је тужно пратиле.

Тад ме је може бит ипак љубила. Видјела је моју љубав, осјећала је њене моћи, које су за њом тежиле — биће ме љубила!

Кад ово сад пишем, те погледам на изгубљени живот и на скору смрт, не проклињем њенога спомена, јер ме је може бит и љубила! Живот је бурно море, његови валови пљускају о пећине и мене су бацили на пуну хрид.

Водене капље капале су с мене, преко равнице дувао је хладан вјетар, да ме је језа хватала кроз цијело тијело; мислио сам, да не ћу моћи с мјеста. Али срећом удаљим се одатле и једва некако дотурам до првијех кућа. Крв је врела у мени и као угријана жива текла по жилама.

Близу свога стана сусретио сам цијелу чету својијех познаника, глумаца, који су у смијеху и разговору улицом пролазили.

— »О Батиста!« сви су казивали; »тужни наш Батиста!«

Питао сам их откуда иду.

— »Лујзе више нема! Баш смо је сад сахранили!« рече један патетично.

— »Да!« придодаде за тијем, „наша сирота Лујза имала је своје лутке. Свијет јој се чинио досадан, увијек се гризла и једила и то је у гроб бацило. Порција је умрла! додао је из Јулија Цезара.“

- „Кад је била сама, гутала је огањ“, рече други.
- „Доста тога, касније, ако ме љубиш“, ускликну трећи.
- „И сад је у гробу“, уздахнуо је четврти.
- „Куда ћемо сад? Батиста, хоћеш и ти с нама?“

Лујзу су заборавили, разговор се окренуо и сваки се трудио да докаже, гдје се може имати добра вечера и најбољи шампањац.

Ја сам рекао, да не ћу с њима, и дружина се је шалећи удаљила.

VI.

Зима је већ дошла и снијегом покрила мјесто и равницу. На небу се ријетко кад сунце указа, магле су земљу застирале. Све је мртво на очиглед. И сам мој живот борио се смрћу. Худа болест ме је скрхала у те дане и једва сам се мало опоравио и ступио у нов живот. Трудио сам се до пустиње, да би видио ону, чија ми је слика лебдила пред очима у самртној слици. Газио сам дебели снијег по равници и једва дотурао до ријеке, која је шумећи текла. Леоноре није било! Тужан сам се повратио, што је нијесам видио.

Да сам оздравио, развијело се по цијелом мјесту; часописи су писали о мени и за неколико времена ништа друго није се говорило, него о славном пјевачу Батисти, који ће опет ступити на позорницу.

У то вријеме пада још нешто. Његово Величанство помирило се са својом прворођеном принцесом Маргаретом. Говорило се, да је била пренуна новијех идеја о промјени живота у људском друштву, с којима се краљ никако не могаше slagати. Рад тога дошло је до заплета, и она се морала удаљити. Наскоро се стање промијени. Краљ оболи тешко и на умору зажели своје дијете видјети. Краљ је оздравио а принцеса остала у двору. Хвалили су краља на све стране ради племенитог и помирљивог срца.

У то је дошло вријеме да ја ступим на ново на позорницу. Кућа је била препуна свијета. Кад сам се указао, обасуше ме силнијем цвијећем, а пљескању не би краја. Дошао је био сам краљ са принцесом. Краљ већ стар и посиједно, са лица му читаш слабост и изнемоглост. Богато одијело не стоји

на њему као некад. До њега је лијепа краљевица, жива, окретна, на разговара старог родитеља.

Кад сам зајевао све је у мене гледало, и она ме је гледала. Од њеног ме погледа језа прошла и сав сам дрхтао као прут.

Принцеса Маргарета била је — Леонора.

* * *

Овладао мном неки немир. Ходио сам по улицама и тражио само Леонору. А кад би пројурила крајева кола, био сам сретан и пресретан, јер сам видио своју Леонору.

Опет сам једаред јурио тако улицом. Сусрио сам је. Прета мном је застала, погледала ме и рекла:

— „Сињор Батиста! колико се сјећам!“

— „Јест, ваша Висости!“ одговорио сам уздрхталим гласом.

— „Говорили су ми, да желите оставити оперу.“

Ја сам се изненадио на те ријечи, али сам их одмах и разумио. То је био само миг. Хтјела ме је на тај начин направити из мјеста. Погледао сам је. Све је било мртво, каменито, осорно — изгубљено.

— „Оперу, Висости? Јест, Висости! одговорио сам јој.

— „Говоре ми, да вас не пуштају због погодбе?“

— „Јест, Висости!“

— „Постараћемо се већ, да вас отпусте без оклијевања.

Ту сам замукнуо и уздахнуо. Још ме је погледала и отишла, а ја сам за њом само нијемо гледао.

Сутра дан се говорило, како сам молио отпуст, а нико се није могао домислити зашто га молим.

Од интендатуре добио сам писмо, у ком ме отпуштају од опере.

Клонулијем срцем и изгубљеном надом дошао сам у свој завичај. Ту сам животарио и чекао смрт.

Са словеначкога превео

Ј. П. Ј.

Mudre izreke.

1. Entuzijazam je čudotvoran cvijet, koji raste u toploti nevidljiva sunca. Franceska izreka.
2. U malovječnome lišću cvijeta ima više duha i života, nego u tromijem granitnijem hridima, koji prkose tisućama godina. Feuerbach.
3. Red je moralna ljepota stvari. Feuillet.
4. Muk i zasluga, to su uprav brat i sestra. Grillparzer.
5. Nije u pameti, što prije ne bi u ćutilu. Aristoteles.
6. Postojanost mudrijih ljudi sastoji u tome, što su oni kadri da zatvore svoj nemir u svome srcu. Le Rochefoucauld.
7. Pametan čovjek treba da ubjegne i najmanjoj preneglosti, jer istina stoji tik uz neistinu. Cicero.
8. Ko poznaje dobro samoga sebe, može vrlo lako poznati svakoga drugoga. Sve je odsijev. Lichtenberg.
9. Čovjek razumije, tekar onda kad je djelo izvršeno, što je baš učinio. Grabbe.
10. Nastranost je kći osjetljivosti. Franceska izreka.
11. Svi savjeti, svi oprezi razboritosti ništavi su, ako se ne doda, da čovjek vazda treba da bude spravan na usudna nasilja. Franceska izreka.
12. Naše sujevjerje, naše predaje, naši običaji nalažu nam nekakvu zvaničnu znanost, izvan koje je opasno staviti nogu; odatle dolaze najneugodnije posljedice za intelektualni pokret narodâ. A. d' Assier.

O bedemima grada Dubrovnika

Vice Adamović

VI.*)

Povećanje grada prema sjevernoj strani, biva prema kopnu, bi ovršeno, pošto stanovnici romanskoga roda, nastanjeni, kako već znamo, na onom dijelu grada, što se zove sv. Marija, razvališe do temelja Bodinovu kulu, koja se podizala odmah do mosta preko morskog rukavca, što je dijelio, kako takogjer vidjesmo, jednu stranu od druge, a recimo i jednu krv od druge.

Povjesničari nam ostaviše zabilježeno, kako je srpski kralj i veliki župan Bodin (1081-1100), potaknut od svoje žene, silovite grkinje Jakinte, bacio u tamnicu svoga strica Branislava uz još nekoliko državnijeh velikana kraljevske kuće. Kad su Branislavljevi sinovi dočuli za tako nemilo i nezakonito postupanje, stanu se bojati, da ih isti udes ne zateče, te pobjegoše u Dubrovnik, koji je već onda slovio kao sigurno utočište postradalijeh velikana. I odista oni, s nekoliko rodbine i naoružanijeh ljudi nagju, među dubrovačkim zidinama, prijatna zaklona sebi i družini. Bodin, da obezbijedi prestolje svomu sinu, hoćaaše da smakne sve one, te bi mu mogli da osujete tu namisao. S toga on udari na Dubrovnik golemom vojskom i iskaše na svaki način, da mu stričevići budu predati na milost i nemilost. Ali je tvrda vjera u Dubrovčanâ; njihova gostoljubivost i pravo utočišta (jus asili), nijesu im dopuštali, da izlože one, te jednom bijahu primili pod svoju zaštitu. Ne mogavši dakle svoj cilj da postigne, Bodin opkoli sa suha malu republiku, te je za više godina uznemirivao. Na posljertku pogubi Branislava i još ponekog člana vlastite rodbine, a to pred samijem zidinama Dubrovnika, kako bi jače ucvilio sinove nesretnoga Branislava.¹⁾

Kako Bodin ispuni ovaj grozni čin, udalji se od Dubrovnika; ali u spomenutoj kuli ostavi i na dalje jaku stražu. Dubrovčanima ipak pogje za rukom, da u oči Uskrsenja, mirnijem putem, osvoje

*) U potonjem broju ima bit glava V. ove radnje, a ne IV. kako je pogrešno štampano na str. 48 II-oga *Srgjeva* broja. (Ured.)

¹⁾ Luccari 14; — Orbini 233; — Matčaj, II. 17, i 499; — M. Ban „Zrealo povjestnice dubrovačke“ 133; — Engel, 73; — Appendini I. 258; — Epidauritano per Gan. 1876; — С. Бошковић „Слике из српске историје“, Београд, 1882.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

kulu i razvale je svukoliku, pak na njezino mjesto podigoše crkvu sv. Nikole, u kojoj se za dugo služilo po starom obredu¹⁾.

Tom prilikom zapovjednici srpske kule, s kojijem se Dubrovčani bijahu potajno dogovorili, bijahu proizvedeni za vlastelu republike. Morski rukavac bi nasut zemljom i poravnjen; dva se susjedna plemena, romansko i srpsko, sjediniše; ali slovinski živalj nadvlada tako, da mladi grad poprimi srpsko ime²⁾ „Dubrovnik“ i ako se još za dugo njegovao jezik latinski, koji se po zakonu od 1472. g. imao navlastito upotrebljavati pri zaključcima umoljenijeh (Parti dei Pregai).

Stari i novi gragjani staviše odmah ruke na posao, da i novi dio grada snabde zidinama, prozvavši gornji dio pridružena zemljišta „Peline“,³⁾ a drugi „Prijeko“⁴⁾.

Bodin se pak kasnije pokajao za grozno djelo, koje bijaše učinio prema svojoj rodbini, te darova Dubrovčanima selo Šumet s crkvom sv. Martina.

U toliko se senat pobrine da se sa sjeverne strane povuče i drugi vanjski tvrđi zid, koji se započne graditi 1266. g. te se produlji sve do gore pomenute crkve sv. Nikole u polju (s. Nicolò de Campo; ovako Ranjina na str. 221).

Megjutim i manastir sv. Dominika, koji bi utemeljen od bosanskih trgovaca 1250.⁵⁾ g., svojijem visokijem zidinama branio je grad s istočne strane i zastupao, da tako rečem, gradske bedeme.

Do malo bijahu ipak podignuti i s ove strane pravi, visoki bedemi, te tako Dominikanski manastir, što je prije ostajao izvan utvrgjenoga oka, bi sada priključen gradu (1310-1329).⁶⁾

¹⁾ Upor. Galčić op. cit. str. 10.

²⁾ „U Dubrovniku, ako i ne od prvoga početka, a to od pamtivijeka, govorilo se srpski; govorilo, kako od pučana, tako od vlastele, kako kod kuće, tako i u javnome životu (N. Nodilo, Rad jugosl. akad. knjiga LXV. 117).

³⁾ Pokvareno od lat *pellile*, gdje su strojili kože.

⁴⁾ Luccari piše: „Si fabbricò un altro corpo di Ragusa verso Tramontana, dov'era un bosco degli ulivi ed altri alberi selvatici, che scendeva al mare, e nella lingua Slava si domandava Dubrava, onde derivò il nome di Dubrovnik, cancellatovi quello di Lausa“. Ovako na str. 27 njegove povjesti o Dubrovniku; Ragusa, 1790.

⁵⁾ U rukop. kronaci oca Mattei stoji: „Il monasterio colla Chiesa dei Domenicani dall'an. 1228 fino al 1304 fu perfezionata tutta la fabbrica“. U rukop. M. Marinovića pod br. 32 moje zbirke nalazi se ova bilješka: „1250 Fu fabbricato il Convento di S. Domenico fuori della Porta d'Oriente [sotto Giacomo Genovese] dai Mercanti Bosnesi“.

⁶⁾ Upor. Resti str. 105.

Gotovo u isto doba (1318. g.) uvidi se, kako nam Resti pripovijeda, da bi od prijekne potrebe bilo na najvišem položaju zidnog kruga, put sjevero-zapada, da se podigne velika kula, a to na zemljištu vlasteoske porodice Minčetića, i odista kula bi sagrađena i prozvata Minčetom.

Minčeta je 1348. g. već postojala, jer se iz zakonskih knjiga zna, da su zaključkom 23. aprila te godine bili odregjeni kao glavari [capitanei ad turrim magnam illorum de Mençe]: Mathe Marini de Mença i Orsus de Čamagno (Medo Gjamanjić) sa 25 ljudi.¹⁾

Po nekoj starodavnoj kronaci, koja se čuvala u kući Lukše Gučetića zna se,²⁾ da se 1453. god. još uvijek radilo o podvostručenju bedema sa sjevera, a navlastito oko kule Minčete. S toga će ti turski car poklisaru dubrovačkomu ovako:

„A čuo sam, Jakobe, družu mi su povidjeli,
Vlasteline mladi!

Da ste grad Dubrovnik drug'jem gradom ogradili
Da ste posred grada l'jepu kulu sagrađili.“

Što se tiče jur spomenute kronake, ja cijenim, da je godina 1453 tu pogrešno stavljena mjesto godine 1435, i da su valjda bile izvrnute posljednje dvije brojke.

Ovaj ispravak držim da ima mjesta, jer nas dubrovački povjesničar Otac Crijević (Cerva, II. 378) uvjerava, da se na 15. junija 1435 započelo raditi oko vodovoda, pa s toga i na Minčeti kroz koju prolazi isti vodovod, te bi dovršen na 27. januara 1438., što nam potvrđuju i drugi domaći pisci,³⁾ kao što i onovremene zakonske knjige,⁴⁾ pa i sama spomenploča na velikoj česmi kod manastira sv. Klare, biva kod današnjega vojničkoga arsenala.⁵⁾

Ne za to da se kasnije nije više ništa radilo i popravljalo na ovoj znamenitoj kuli, jer radnje izvršene od 1435. g. do 1438. ticale

¹⁾ Libr. Reform. II.

²⁾ „1453 — Si comincio a fortificare e a radoppiare le mura da parte di Tramontana. Si fa un baicino e rocca fortissima chiamata Menze“. Iz prijepisa, što se nalazi u rijetkoj i bogatoj knjižnici D.ra Mata Gračića.

³⁾ Ranjina — Luccari — Pucić — Skurla, itd.

⁴⁾ 1439 die 15. Nov. De dando Mag.º Nuffrio, et Andreuzio conductoribus aquae in ratione pacti sui ducatos auri duos mille.

Ex lib. Cons. Rogat. de 1433, 1436, 1437 ecc.

⁵⁾ Natpis je u pohvalu Onofrija i nosi urezanu godinu MCCCCVIII.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

su se jedino vodovoda i golemoga sahranača vode, što se nalazi u Minčeti za potrebu grada. S vojničkog pak gledišta Minčeta je donije bila svestrano i temeljito obnovljena. Čujmo što nam o tomu pričaju naši povjesničari. Uzeću samo dva starija i dva novija pisca.

Lukarić nam zna kazati, da Doria, na molbu Dubrovčana, posla (1538) graditelja A. Ferramolino, te da bi odlučeno, nek se na rubu rova prema mlinima podigne branište [„Deliberarono ancora di condurre un balluardo con la controscarpa al labbro del fosso verso i molini“]. Mlini su odista bili na Gornjemu Konalu, taman prema današnjoj Minčeti.

Appendini pak pripovijeda, kako Doria, zamoljen od senata, posla (1538) svoga arhitekta, Antonio Ferramolino, koji u četiri mjeseca podigne tvrgjavu Minčetu.

Dakle ova se dva starija povjesničara potpuno slažu u tomu, da je godine 1538. Ferramolino bio u Dubrovniku i da je sagradio Minčetu.

Čujmo sada što nam pripovijedaju dva mlagja pisca, megju koje ide prvi po redu kanonik Stijepo Skurla. U njegovom djelu „Ragusa — Cenni storici“, — na str. 69 on najprvo kaže, kako Minčeta bi ovako prozvana po imenu porodice Menze ili Minčetić, pak nadodaje, da ista naliči, i ako u relativno manjem razmjerju, tvrgjavi Sv. Angjela u Rimu; za tim Skurla nastavlja, da Minčeta bi sagrađena (na mjestu gdje je već otprije postojala druga istoimena kula) po nacrtu glasovitog vajara Michelozzi-a, te dovršena, uz neke preinake, od Gjura Matejevića iz Šibenika 1464 g., a na posljjetku povećana 1538. g. od graditelja Ant. Ferramolino.

Prof. Gelčić u spomenutom djelu „Dello sviluppo civile di Ragusa“, nazivlje Matejevića „Giorgio Dalmatico“, što je u stvari sve isto, pak o njemu veli, da se zadržao u Dubrovniku malo manje nego dvije godine, te da mu je za to vrijeme senat povjerio ne samo gradnju rektorove palate, nego i kule Minčete, a to po zaključku 13 septembra 1464. g. na mjesto prastare kule, koju malo dana prije munja sprži. Ovako prof. Gelčić na str. 68. navedene knjige.

Najprije mi je primijetiti na ono što Skurla piše o tobožnjemu nacrtu Minčete po glasovitomu Michelozzi, da Vasari, koji je, kako je poznato, napisao debelu knjigu o životopisima velikijeh umjetnika, govoreći o Michelozzi nigdje nam ne kaže, da je isti ikad dolazio

u Dubrovnik, ili barem da je izradio kakav nacrt za gradnju Minčete; čak po Vasari, Michelozzi je umro uprav 1464. god. Ako su se dakle te godine zbilja na Minčeti činile kakve opravke, te jamačno nije mogao da izradi spomenuti graditelj Michelozzi, nego će ih po svoj prilici bit izvršio Sigismondo Malatesta, za kojega se pouzdano zna, da se baš 1464. g nalazio u Dubrovniku,¹⁾ gdje ga je vijeće bilo postavilo na čelo republikanske vojske, uz nalog, da utvrdi grad kako mu se bolje i zgodnije sviđi, jer je Malatesta bio u tomu pravi vještak, te ga Engel s toga i zove „ein trefflicher Ingenieur“.²⁾ Malatesta će dakle bit odista podao plan, po kojemu su se imale izvršiti potrebne opravke na braništima u opšte, a tako isto i na Minčetićevoj kuli, pri kojoj Giorgio Dalmatico ili Matejević nije jamačno imao nikakva posla, jer nam o njemu ništa ne govore Lukarić, Appendini, ni Engel. Što je onda imao da radi taj Matejević u Dubrovniku? Prof. nam je Gelčić već kazao, da se taj znameniti Dalmatinac bavio gragjevinom kneževa dvora, a Ivan Kukuljević pridodaje: „Dne 13 Rujna 1464 veliko vijeće učini zaključak, „da se imade i toranj „Dolnje stanje“, — što ga je grom razorio bio, s nova sagraditi (de faciendi et rehedificandi turrim Dolnje stagne quam fulgor eieccrat, rehedificando illam in formam „rotondam).“³⁾

Ovo će odista Matejević bit i izvršio; ali da je on napravio Minčetu, kako tvrdi Skurla, a po njemu i prof. Gelčić, to mi ne izgleda vjerovatno, a nije ničijem ni dokazano, jer ja držim da kula „Dolnje stanje“ nije istovjetna s Minčetom, koja je od svog utemeljenja nosila to ime po porodici, na čijemu je zemljištu bila podignuta, troškom valjda same te porodice. U ostalom da je Minčeta isto što i toranj „Dolnje stanje“, cijenim, da bi to i sam Kukuljević bio istaknuo, kad nasuprot on isti, u životopisu Ferramolina, priznaje, da je ovaj potonji ojačao Minčetu. Osim toga svak vidi, da se pridjev „dolnje“ ne bi logično mogao primijeniti Minčeti, koja zaprema najuzvišeniije mjesto gradskih bedema. Gdje je dakle mo-

¹⁾ Upor. Appendini I. 307. — Luccari, 181.

²⁾ „Gesch. des Freystaates Ragusa“, str. 182.

³⁾ Upor. „Slovník“, str. 259. biva u životopisu Matejevića, i „*La Dalmazia cattolica*“ br. 6. od 1873. g. gdje se čita: „Poi ai 13 settembre (1464) ordinò (a to veliko vijeće) che si riedificasse anche la torre abbruciata dal fulmine, detta *Dolnje stanje*, in forma rotonda.“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

glo biti to zemljište „Dolnje stanje“, ja otvoreno očitujem, da mi nije poznato. Jedino mi je spomenuti to, da u osmoj knjizi Statuta, poglavl. LVII. u naredbi od 1304. g., kojom se naredbom podavaju napuci za uregjenje kuća i ulica iza požara od 1296. g. nalazim ovu stavku: „... Per quam intratur ad territoria illor. de Gundula „et taliter discurrat usque ad murum Civitatis veteris. A praedicta „autem via usque ad caput territorii Stanij“...“

Zemljište se porodice Gundulićeve steralo od prilike ondje, gdje se dandanas uzdiže crkva pravoslavna, a to bi odista bilo u blizini najstarijih gradskih bedema, biva negdje oko crkve Domina. Po tomu dakle, ja sam mišljenja, da bi se caput territorii Stanij mogao tražiti nekud onamo oko sv. Roka i stare bonice „Domus Christi“.¹⁾

Ja dalje ne ću, jer nemam povjerljivijih izvora, s toga ću sakupiti u kratko što sam dovlе obrazložio.

Minčetu je podigla (1318. g.) porodica Minčetića, a to u četve-rouglastom obliku, kako su u ono doba bile gotovo sve tvrgjave po svijetu, dokle god Giovanbatisti de Zanchi iz Pesara nije ispalo za rukom, da uvjeri vojnički svijet, kako je mnogo zgodnije graditi iste u oblom obliku, i snabdjeti ih dubokijem rovom. Za tim Malatesta je Minčetu u nekoliko popravio i usavršio, a 1538. g. Ferramolino joj podao današnji valjkasti oblik, dok na posljertku zadnje radnje bijahu izvršene 1562. g.²⁾

Možda će biti ljudi, koji valjda zamjeraju starijem Dubrovčanima, što su se za izvedenje raznijeh utvrgjenja poslužili italijanskijem graditeljima i vajarima; no treba imati pred očima, da je baš onda italijansko graditeljstvo u opće bilo na glasu po cijeloj Evropi, a navlastito pak podesni italijanski način utvrgjivanja i vojničko graditeljstvo.

U ostalom nesumnjivo je, da su pri svijem dubrovačkijem gra-gjevinama sudjelovali, koliko bilo da bilo, i naši neimari, vajari i radnici svake ruke, jer po nekomu popisu stanovništva Dubrovnika za godinu 1594. (koji popis danas ja ćuvam u svojoj zbirci rukopisâ pod rednijem br. 53, i koji treba da je pripadao kakvoj vlasti onovremene vlade) doznajemo, da je onda bilo u Dubrovniku

¹⁾ Zemljište porodice Minčetića pružalo se sa sjeverne strane grada, te na istomu bi podignut manastir Otaca Malobraćana. Upor. Gelčič op. cit. str. 20.

²⁾ Vidi opasku broj 2 na strani 24. (v. Srgj br. 1.)

42 kamenara, izmegju kojijeh nalazim ih šest, kojima je iza imena nadodata riječ „scarpellino“ — kamenotesac. Ti su ljudi bili lišće naše gore, jer ih za takove očituju njihova imena; njima se vlada ima bit poslužila za javne radnje, jer je na to upućivahu ne samo politički obziri, nego još i pravica i ekonomski interes općine.

Kad pak promislimo, kako su se gospoda dubrovačka starala, da za svoj novac dovabe najglasovitije stručnjake za koju bilo granu javne uprave, kako n. p. učitelje, tajnike, liječnike, graditelje i t. d. možemo se samo diviti mudroj predvidnosti i nastojanju onijeh starijeh republikanaca, kojima ništa nije bilo tako priraslo za srce, koliko sreća gragjanâ.

I sloboda, za kôm toli hiti
Ljudsko srce, da drugo ne mari.

Nego, pošto je Minčeta od prevelike arhitektonske znamenitosti, budi mi dozvoljeno da se na istu još časkom povratim. Ova se ve-ličanstveaa i tvrda kula ponosito uzdiže povrh prve ulice Prijekoga sa sjevero-zapadne strane grada, a ulaz joj ostaje na Pelinama, okrenut jugu. Gradski je rov (posat po ital. fossato) brani sa strane brda, a poduprta je jakom spoljnom strminom (controscarpa), kroz koju pak ulazi vodovodna cijev, te vodu izlijeva u spomenuti sahranač. Kula se sastoji iz gornjega zaravnja (plateau), iz otvorena hodnika, koji iznutra opkoljuje cijelu kulu s jednijem podnožjem (vojnički: banquette), što se oslanja na lukove. Vodeni je sahranač prostran i dopire do unutrašnje pokrivenne galerije. Dvije su stražanice postavljene na najuzvišenija mjesta, a kip sv. Vlaha čuva i danas ovu u svojoj prostoti toliko divnu zgradu, koja je još samo tu, da putnike upozori, e ih s one visine gledaju trinaest vijekova časne slobode, nijema epopeja naše slavne prošlosti!

Zasebni prednji opkop ili vam zaštitni zid, što se u vojničkom jeziku obično zove faussebraye, a što bi se po turski kazalo meteriz, spaja Minčetu sa sjevero-istoka s četverouglastom kulom sv. Barbare (Varvare), a tako je isto s jugo-zapadne strane spojena s Bokarom.

Po nekijem starijem izvorima reklo bi se, da ti zaštitni zidovi s vanjskijem strminama (controscarpa, Gegenböschung) postoje još od 1453. god.; ali priličnije mi ipak se čini, da su bili podignuti, kako Resti piše, 1471. g., biva onda, kad je već gradski rov bio

iskopan¹⁾. Za čitaoce, koji nijesu vješti Dubrovniku, zgodno mi se čini da ovdje spomenem, da je rov, oko dubrovačkih bedema na suho izragjen, a jedino je od Bokara do vrata od Pilâ more prodiralo. Svakako su i suhi obrovi od prevelike vojničke znamenitosti, pošto su istijem zaštićene spoljne strmine zidinâ, a u isto doba preko njih je olakšana provala na neprijatelja. Rovom su dakle opasane sve zidine sa strane brda (sjevero-zapadne); on se započinje od Bokara pak ide sve do unutrašnjih vrata od Ploča, gdje se preko njega pruža lijepi kameniti most.

Još mi je ovdje spomenuti neke omanje kule, biva sv. Barbaru, sv. Luciju, uz druge dvije još, te su sve četverouglaste osim one sv. Jakoba, koja je polukružna te odgovara, i ako u mnogo manjim razmjerima, Minčeti i može se smatrati kao polu-bastijun.

Između jedne kule i druge pružio se zidni zastor (courtine de muraille), koji je, kako i same kule, kockastijem kamenjem sagrađen. Prema rovu se uzdiže još i niži, zaštitni zid, što sam malo prije spomenuo, i polazi od Bokara pak dopire do Minčete, gdje se prekida, što s druge strane ove tvrđjave opet se nastavlja i pruža se do unutrašnjih vrata od Ploča ili sv. Luke, gdje se podiže istoimena kula²⁾, u kojoj je danas stovarište soli. Ova je potonja kula okrenuta istoku, te je, kako prije spomenuh, bila tu postavljena na obranu gradskog pristaništa. Najstarija vijest, što spominje ovu kulu dopire, u koliko je meni poznato, do 1325. g.,³⁾ a zna se nedvojbeno, da je s nje išla čvrsta gvozdена veriga, te je priječila ulazak u grad-

¹⁾ Što se tiče rova ili opkopa, te ide od Bokara do vrata od Ploča, vidi opasku 4. (Srgj I. 26.) Osim toga, evo još nekoliko zaključaka, koji se odnose na gradski rov, ili po dubrovačku, posat.

1548 a di 1. febro a Simon Dimitrio di Benessa e compagni Offi. deli Fossi novi ipp. 200.

1548 a di 3. Giugno a Sr. Gio. Dom. di Ragnina e Comp. Offi. della calca in Fossato due. 40.

1558 a di 1. Febraro a Sr. Gio. Savino di Pozza e Comp. Offi. de Fossi novi ipp. 100 p. bisogno del loro Of.o

Izvagjeno iz Mattei Zibald. II.

²⁾ Ova se kula podiže na mjestu gdje god. 1245 bijaše sagrađena crkva sv. Luke, a na čast istog sveca bi kasnije (1431) podignuta druga crkva ne daleko od prijašnje.

³⁾ 1325. Die 25 Augusti. . . . Item quod turris, que est apud sanctum Lucam iuxta marinam debeat murari sursum et fortificari sicut melius videbitur pro securitate portus et custodia civitatis (Libr. Reform.).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

sku luku galijama, fustama i drugomu neprijateljskomu brodovlju¹⁾. Obzirom na znamenitost ove kule radi njezina položaja, još 1346. g. bi zaključeno, da ista bude snabdjevena svijem, što je za ratne svrhe potrebno²⁾. Kako se pak 1470. g. počnu uvagjati razne opravke po gradskijem bedemima, bi ispod sv. Luke sagrađena druga, omanja kula tik povrh mora, i taj se rad, za koji republika potroši 1500 dukata, dovrši u osam godina³⁾. Umjesno mi se čini, da još i to spomenem, kako se po nekomu pismu Arčidijakona Brnje Gjorgjića opatu Stjepanu Gradiću, razabira e se u vrijeme velike tréšnje (1667) nalazilo u kuli sv. Luke ništa manje nego 180 sanduka puščanog praha.⁴⁾

Tijesan, otvoren prolaz povrh bedema, što bi se po vojničku reklo envelope, spušta se od kule sv. Luke, te prelazi prema malijem vratima crkve sv. Dominika i stare komarde (Rondell Beccheria), gdje je omanja kula, na kojoj se 1529. god. nalazio veliki top, što ga bijaše učinio dubrovački bumbardijer Paše, kako spomenuh u opasci¹⁾ (v. Srgj I. 24.) Odatle se taj envelope produljiva preko vrata ribaonice, pak ide dalje do bastijuna, koji je tik kneževa dvora. Ovdje je u prijašnje doba bila neka starinska tvrgjava, ili vam kaštio, a spominje je još i Filip De Diversis. Uz istu se tvrgjavu nalazila i oružarnica (armamento), a ispod jedne i druge, na samoj površini mora, provlačile su se tmušaste i vlažne ćelije odregjene za tamnice, tako zvane na pučini. Nad istijem se danas podiže Bondinovo pozorište. Ali 1463. godine bukne strašni oganj u oružarnici²⁾ te jednim mahom uništi i kaštio i knežev dvor, koji docnije bi opet obnovljen po dalmatinskomu graditelju Gjurju Matejeviću, o kojemu sam prije govorio.

¹⁾ Vidi opasku 2) na str. 18 (Srgj. br. I)

²⁾ 1346. Di 24 marcii. . . . It. qt. compleat. Turris S. Lucae de omnibus oportunitis furnimentis.

1350. Die 18. Nov. di faciendo fieri scalas ad turrim S. Lucae.

³⁾ Iz starinske kronike, koju sam na više mjestâ već naveo, a pripada rijetkoj knjižnici Dra. M. Građića.

⁴⁾ Vidi Mattei, Zibald. II. 485.

⁵⁾ U rukopisnoj kronaci popa Sima Trojani od 1529 god., koji se rukopis nalazi kod prepošt. Gospodina A. Maffioli, stoji:

„Nel 1463 adi 3 agosto se abruso lo palazo raguseo adi 18 ore forno morti zintilomeni 14 et zintildonne 4 et popolanj in tutto 104 fu Conte ser Giugno de Gradi“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Prelaz po gradskijem bedemima nastavlja se od bastijuna kod kneževa dvora preko vratâ Dryvarice (Ponte) i dospijeva do tvrgjave Mula.

Ovu granu bedema, koja štiti gradsku luku, počne republika zidati 1471. g., a dovrši je 1475. g. Za ovu radnju bilo se svega potrošilo 3500 dukata.¹⁾

S ovijem, uljudni štioče, mi smo obašli okolo na okolo sve bedeme i starinske tvrgjave Dubrovnika, te bismo tako bili gotovi oba dvojica. Bio bi gotov ti, što si imao toliko ustrpljenstva da me pratiš pri ovoj istoričnoj šetnji od jednoga bastijuna do drugoga, od jedne kule do druge. Bio bih gotov i ja, jer bih odahnuo od nemalog truda, što mi je ova radnja zadala, dok sam probrao cijelo gradivo i nastojao da sve razbistrim, te svaku progjem preko sita i rešeta; ali ostaje nam još neka osamljena tvrgjava, te ćemo se časom i do nje trknuti da stečemo što potpuniju i što vjerniju sliku o nastojanju našijeh praotaca, kako bi bolje sačuvali neprocjenivo blago svoje slobode i neodvisnosti, što im bijahu dvije sjajne zvijezde, po kojijem upravljahu svaki korak svog javnoga života.

¹⁾ 1471 In questo anno si fabbricò anche il muro cominciando dal palazzo alla torre del Molo p. sicurezza della città e perchè sia separata dal porto“.

1475. Venne fornito il muro dentro nel porto, dalla torre del Molo verso il Palazzo del Rettore alla Ponta con nuove porte della città, nel che si spese Duc. 3500“. — Iz spomenute kronake kod D.ra M. Gračića.

(nastaviće se)

О м л а д и н и.

Омладино, устај, прени се и ради,
Српство тебе зове, зову тешки јадн.

Ода свију странâ

Навалио душман и смрћу му пр'јети
Задајућ му ранâ.

Омладино, надо, стреси немар клети,
Покажи се, да још схваташ позив свети!

Изнуреном Српству једина си нада,
С тобом сунце свиће, . . . ал' с тобом и пада. . .

Устај, ране л'јечи!

Ти си зора бољих данâ, српске среће
Нож душмана спр'јечи!

Док је тебе, Српство никад пасти не ће
Жељкованој Српство с тобом мети креће.

Брунослав.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Bračna sveza.

Bračna sveza je najslagja misao mladića i djevojčice; za tijem obojica najviše teže. Obojica posvećuju bračnoj svezi sva svoja nastojanja u nadi da će u vjenčanju naći odihaj i nadarje za pretrpljene suprotive. Još iz prve mladosti, kad počinju razlikovati i razumjevati životne stvari, s nasladom miluju ovu ideju združenja i plogjenja. Eno mladića, istom u petnaestoj godini života, i već je neustrpljiv, htio bi da što prije uzraste, da svrši svoje nauke eda tako započne svoj životni tek, hoće da uništi vrijeme, da skрати godine, e da od sebe što napokon vidi? I zašto sve to? Lasno je pognetat: da se oženi, da ima svoje gnijezdo, da postane mužem, ocem, domaćinom, da ljubi i bude ljubljen, u jednu riječ, da bude čestit! A djevojčica, osim o udadbi ni o čemu i ne misli; htjela bi bit žena i mati netom je zenula. Napire li se da je ljepša i vigenija, to je da se može udati što prije; hoće li da se izuči i ugladi, to je da više ugodi vjereniku, da bude ljubaznija i za to čestitija.

Vjenčanje je dakle vrelo, iz koga teče naj čišća radost, naj viša sreća, naj postojanija čestitost. Dakako, to bi imalo biti; ali, eto, ta sreća i čestitost često su nepoznate u porodicama, ta radost, kojom se očekuje i prima združenje u braku, traje kad god tako malo da se brzo izvrne u razočaranje i kajanje, a ženidbeno gnijezdo, tako zanosno željeno i mukom ostvareno postaje tada patnička dolina, stan žalosni i zdvojni, gdje se često izlegu naj više nesreće. A tomu su krivi sami zaručnici.

Dakako, jer prije nego se vjenčaju, oni ne misle ni naj manje o tome što može usrećiti njihovu ženidbenu svezu. Da sreća prispije i bude trajna, treba je unaprijed spraviti, i to pomljivo i marno. Čestitost u braku usporegjuje se s onom života vjealnoga, što treba postignuti previgjenstvom i bezgraničnom mudrošću. Čovjek, koji se ženi, naliči čarobniku, koji skaćuć po konopu steče lijepo nadarje, ali treba da opasno igra po puzljivom konopu nad bezdanom. Koliko li treba da je pomljiv i oprezan u ravnovjesju da se srećno dočepa kraja! Najmanja stranputica, najmanja neopreznost baca ga u dubinu bezdana.

Oni koji dan današnji sklapaju brak, muški i ženske, slabo mjere svoje korake, i malo se brinu za prilike, koje bi im mogle pribaviti sreću u bračnom životu. Viši broj braková sklapaju se bez

ikakva razmišljanja, za kakvu korist, bez ljubavi, uplitanjem kakvog nezgodnog savjetnika ili srodnika, ili od srčanoga zanosa, nerazmišljenog i časovitog. Sloga izmegju muža i žene ne može biti posljedica braka skopčanoga sljepački, a bez sloge sreća ne piruje u porodici, jer sloga je tomu glavni uvjet. Ona je i najplodnije srestvo; ona zamijenja sve, pa i ljubav. Brak bez ljubavi za cijelo je nepotpuni brak — jer trajna ljubav, koju ne smeta ništa, vršak je sreće; — ali ako u braku bez ljubavi sporazum vlada, ljubav može pridoći s vremenom, pa dajbudi prijateljstvo; a ako i ne nadogje, ipak to ništa ne smeta miru i spokojnosti supružnikâ, i oni nijesu nipošto nesrećni. Naprotiv u braku, gdje ima ljubavi a ne sloge, nesporezum može izazvati razne prepirke, a te postupačno ljubav, koja nema tvrde osnove, ohlagjuju, pa je konačno i ubiju. Tad se rasprave prometnu u prizore strahovite, i porodično gnijezdo postaje pravi pakao.

Ono, što jamči slogu izmegju muža i žene, jest tačni razmjer, fizični i moralni.

Za fizični razmjer ja razumijem naj prije onaj godinâ, što sastoji u tomu da muž bude stariji od žene dvanaest ili barem deset godinâ. Jer žena, sustava nježnoga i podložna neizrečenijem patnjama materinstva, ne može odoljeti kao muž zubu vremena i godinâ. Istijeh godina kao muž ona bi uvenula prije njega, pa bi sloge nestalo; a starija od muža bilo bi još gore; i nesloga, nikla iz ljubomornosti, odma bi izvirila.

U fizični razmjer ja ubrajam i ljepotu i vanjske tjelesne čari. Kad je čovjek priličan u licu, žena ima biti od njega ljepša; je li on u tomu osrednji, ona ima bit prilična. Žena, kojoj je priroda bila malo prijatna, a koja ima nesreću da ima lijepa muža, nemajući nimalo ili nedovoljno čari da ga k sebi privlači, vazda je s razlogom podozriva i ljubomorna. Na isti način ružan čovjek, koji se oženi za lijepu žensku glavu, sumnja neprestano o svemu, pa motri svako njezino micanje i kretanje. S ljubomornosti i bijesnijeh prizorâ, koji iz nje se razvijaju, život zajednički postaje nesnosan.

Ostaje da govorimo o moralnom razmjeru, kome možemo pripisati ove uvjete:

Naj prije treba da muž bude bez sumnje učeniji od žene, da ima imanja barem koliko ona, ako ga ona ima. Prije nego postane domaćinom i upravnikom (a ne gospodarom) svoje obitli za postavljanje reda i ravnoteže, muž treba da udahne nekji obzir i priznanje,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

što ne može da se pokaže nego ako žena osjeća da je uprav slabija od njega u znanosti i iskustvu; a bez toga priznanja ljubav po momu mišljenju ne bi mogla bit trajna megju zaručnicima. Što se imanja tiče, za iste razloge, on treba da ima što je dovoljno za potrebe njegove porodice a da ne takne u imanje ženino nego u nenadnom slučaju kakve nesreće ili prijeke potrebe. Ali ako je čovjek uzeo ženu radi njezine prćije; ako se on na to ženinstvo oslonio, da dobro zasjede i sebi budućnost osnuje, žena bi pokazala, osjetivši to u sebi, njeku prevlast, koja bi u živo dirala muža i omela bi ravnotežu a dosljedno i porodičnu spokojnost i mir.

I to mi je nadodati da oba supružnika treba da budu donekle iz jednake društvene ruke. Poštovanje potrebno za ljubav ne bi moglo vezati dvije polovice, ako potječu iz dvištvene ruke mnogo različne. U ostalom prilična razlika roda donosi sa sobom u odgojenju i u načinima očitu nepriličnost, što bi muža kosilo udišući mu za ženu prijezir, koji bi ljubav sveo na tanke grane. Osim toga da sloga bude savršena treba da bude sličnosti u nagonima, u osjećajima i u ćudi. To traži ne samo jednakost roda i plemena, nego još i jednakost narodnu, ako ne i postanak iz istog grada. Jer zaručnici iz različnoga naroda, nema tomu zbora, protivni su megju sobom u navadama, običajima a često i u mišljenju, a to slogu domaću muti i nastaje stojna opasnost za porodičnu spokojnost i mir.¹⁾

Ele, da bračna sveza bude srećna treba da je razmišljena s obje strane i dobro izmjerena. Treba spravit duševno sjedinjenje i dobro sve uvidjeti prije nego i tjelesna sveza nastane. Treba se zamjениčki i drobno proučiti, i osloniti se na moralnu i fizičnu harmoniju, koja jedina može usrećiti zajednički život. Ali nasuprot ako se vjerenici puste zavesti od prolaznog zanosa, od kojekakve koristi ili od zla savjetnika, neznalice ili lakomca, a ne slušaju glas svoga srca; ako, imajući pred očima samo misao uskorenja i oživtvorenja bračne sveze, s jedne i s druge strane uznastoje prekrivat se, biva varati se pozajmice; ako napokon posrnu sljepački i ludo u bračnu svezu kako u tobožnju dragocjenu rudu, posljedica take neopreznosti ne bi mogla bit nego razočaranje i nesreća, a tomu bi bili krivi sami zaručnici!

Nagjib Hadži Bey²⁾

generalni turski kousuo u Dalmaciji.

¹⁾ I razlika vjere megju zaručnicima, ćini (nam se, da ruši mir i spokojstvo u porodici (Ured.)

²⁾ Ovo smo preveli iz francuskoga, jer mnogo ćasni g. kousuo zalibože ne umije srpski. On nam je obećao priloge za Srgj iz arapske književnosti, što željno očekujemo i već unaprijed za to mu blagodarimo. (Ured.)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Fra Grga Martić.

Na 5 Februara o. g. fra Grga Martić vrši osamdeset godinâ svoga života. Za njegova djela i književna i društvena rekao bi da ga dobri Bog miluje i na ovom svijetu, jer i sv. Pismo kaže da samo srećni dočekaju tako duboku starost. Čestitamo mu dakle i mi osamdesetu obljetnicu; i kako život katkad se priliči stolisnici ruži, koja svake godine gubi po jedan listak, dao Bog, da ružica Martićevijeh godinâ bude po vrsti stolisnica!

No zašto narod čestita Martiću ovaj srećni god? Naj prije fra Grga pripada redu Malobraćanâ, koji njегда zadužiše naš narod u Bosni i drugovdje boreći se za nj i stradajući. Narod je dakle blagodaran Martiću, kao mnogogodišnjemu parohu, obranitelju, zaštitniku i posredniku izmegju sile turske i narodne nevolje. Ali bilo je i drugih Malobraćanâ na mucu za narod, pa i pravijeh mučenikâ; no za Martića odvaja narodna blagodarnost, pače ova postaje počitanje s poklonom. A to je dostojno i pravedno. I da smo narod srećniji, otišla bi se iz središta narodnoga života odabrana kita put Manastira Kreševa u Bosni, da se u ime naroda blagodarno s počitanjem pokloni starcu Radovanu. On bi je primio, kao i drugoga što je primao¹⁾ sjedeći na niskom divanu podvitijeh noga, kao da počiva na stecenomu lovor-vijencu, srčući šećerli kavu i dimeći iz dugoga čibuka, a to u svojoj ćeliji, o kojoj je valja da slutio kad je pjevao:

Žižak žmiri u debelu mraku

U stanici samna pustinjaka.

A šta je pjevao? Osvetnike.

Da nijesmo ni znali za mudru njemačku izreku da umjetnost nije drugo nego dobro uregjena priroda, odista bi je mogli izvesti iz Martićevijeh Osvetnikâ umjetno ispjevanijeh na narodnoj osnovi; ali ne svijeh Osvetnikâ, nego samo onijeh, u kojima srce na usnama prokipi.

No pospješimo se da kratkijem crtama opišemo dojakošnji život starca književnika, jer o biografiji njegovoj ne može bit govora; tà i ako mu i ne ostaje teži kraj, da „pokoljenja djela sude: što je čije daju svima“, zastaje pero, jer mu oklijeva da dalje nariče

¹⁾ Ovako ga opisuje u smotri (Hrvatska Misao br. 1 i 2 o. g.) Janko Koharić, kako ga je upamtio u Kreševu.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

sjećajući se Sofoklovijskih riječi na koncu poznate tragedije, da naime za ocjenu kakva čovjeka, treba mu pričekat svršetak.

Fra Grga počeo je pisati još god. 1840 u srpskom Nar. Listu u Pešti, u Danici u Zagrebu, potom sa svojim besmrtnijem drugom Jukićem kupio je junačke pjesme, pisao bosansku „Povjest i zemljopis“, pak kasnije jednako s Jukićem turio u svijet dva-tri sveska „Priatelja Bosanskoga“; no sve to leže kad umrije (uginu u najboljoj dobi) Jukić. Ali zamašno Martićevo djelo jesu „Osvetnici“ anonimne majke od straha Vučedolskih vukova. Za nas su n. p. Obrenov¹⁾ i Luka Vukalović,²⁾ pjesme koje nigda uginuti ne će. U njima ima pjesničkih epizoda vrijednosti neumrle. Rastanak Luke Vukalovića od žene i kuće, pa od hraniteljja (volovâ) tako odvaja da nas sjeća na rastanak Ektora od Andromahe u Omera. Pa Martić čara i sa čestijem aforizmima, kao što je n. p. onaj:

Priroda mu samo njegovanje
A sloboda rajsko radovanje.

Što se jezika i frazarija tiče, to je sve suho zlato. Ali treba onu pjesmu razumjeti. Za to i ocjena u „Vijencu“, kad su Osvetnici u Zagrebu preštampani g. 1877, nije bila povoljna.³⁾ Ali prestanimo, jer Martić nam je, hvala Bogu, još živ. Biće gotovo dvadeset godinâ da je u dokolici u Kreševu. I potreba mu je bilo počinka, jer je on bio u broju onijeh narodnijeh borilaca: quibus ingenium contudit patientia longa laborum.

¹⁾ Štampan je prvi put u Zagrebu g. 1861. Pjeva dogagjaj iz g. 1857 a potpisan je od Nenada Poznanovića. Ima 6 glavâ, od kojih po našem mišljenju naj bolje su: „Sudbovanje, Erceguša i Osveta“. Pjesma ima 2200 stihovâ.

²⁾ I drugi je snopić štampan u Zagrebu g. 1862. Naslov mu je „Luka Vukalović i Boj na Grahovcu na Spasovdan g. 1858, pjesma od Radovana“. Dijeli se u sedam glavâ, od kojih čine nam se najbolje „Hajdukovanje“ i „Grobovi“. Ima pjesma okolo 5500 stihovâ. O ostalijem snopićima i ne govorimo, n. p. o trećemu „Boj turski i ernogorski g. 1862 pjesma od Radovana“, ni o četvrtomu „Kiko i Želić“, ni o potonjem. Doći će valja da vrijeme, da i o tomu rečemo koju.

³⁾ Nekakva nas je unutrašnja milina obuzela, kad se latismo pera da u ovoj prigodi zametnemo dvije riječi o čuvenom pjesniku fra Grgi Martiću. Očitujemo javno da pošto pročitismo „Osvetnike“, osjetismo u nama neku nasladu, koja nas je u narodnom ponosu ojačala, i koliko smo se više sladili tijekom štivom, toliko preče doprijesmo do tvrdog uvjerenja, da su upravo „Osvetnici“ osvetili našu umjetnu epopeju, koja je bila od mnogo strana gadjana, a nizana među inostrano zelje presagjeno na naše zemljište. Donekle je tu kritika imala pravo, jer Osmanida ima ta-

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

U manastirskoj samoći toliko godinâ ne će bit proteklo u sampas. Književni lijepi prirast otuda će kadli tadli proklijati, jer megju knjižinama fra Grginijem naći će se još za cijelo blaga božijega; pa kako ga putnici opisuju, on bi još bio u snazi da guda-lom povuče, kad bi ga vile iznijele iz svjecke propasti u koje svoje sveto samotište.

Na kraju ove kojekakve crtice na ino nam se ne može a da mu javno ne blarodarimo, što nas je uputio pravome jeziku u narodnom duhu, te mu iz srca kličemo s pjesnikom:

O degli altri poeti onore e lume,
Vagliami 'l lungo studio, e 'l grande amore,
Che m' han fatto cercar lo tuo volume.

Za sad prestanimo, ali po onomu što osjećamo, ako nam Bog udijeli zdravlja i dokolice, a nadživimo pjesnika, ko zna da mu se i ne odužimo. Za to zaglavimo sluteći mu po Tassu:

Forse un dì fia che la presaga penna
Osi scriver di te quel ch'or n'accenna.

L. Zore.

lijansku formu, talijanske fraze prevedene. Tasso i Ariosto uzor su joj za onadašnji romantičizam, ali je iperkritika bila ta kritika, dok se nije spoznalo koji duh vlada u Osmanidi, koja je svrha i primjerak toj divnoj pjesmi, koja je tu jezična milina, kakvo rodoljublje pomalja iz onijeh stihova. Trebalo je uzet i svoj oblik, biva obući se u svoju odoru na osnovi narodnijeh pjesama, te u svome plaštu ponjušivši u inostrani svijet i nauku, prekazati se svoj u svemu. Mažuranić u Čengić-agi tijem je putem udario prvi i pokušaj nije bio jalov, jer primjer je njegov obilno rodio; iznikli su Martićevi Osvetnici, koji svijetle neobičnijem žarom i Martić spada megju prve naše epske pjesnike XIX-og vijeka. Književna kritika bila je neharna Martiću, ali smo uvjereni da će svakomu zasjati Martićeva luča, netom se sve prepone trgnu, koje brane da se svjetlost ne razaspe. Grga Martić je rodom Hercegovac, te ta kršna hercegovačka kolijevka nije nam samo odnjihala junakâ na oružju nego i na peru, i bila bi i velika neprimlik, da ne bude iz hercegovine književnikâ, kad se je ondje naj bolji naš govor razvio. I u istinu naj bolji Hercegovački govor teče u „Osvetnicima“. A ako je ovdje zgodno usporegijvanje, kad čitaš Osvetnike sjećaš se Vergilijevog jezika u Enejidi, jer teče kao rijeka, koja je sve gatove i zapreke smetla, pa nabreknuta i naduta romoni pljuskajući svoje bregove, kako da ih kori što nijesu širi. Kad bude naprednije odgajanje u školama našem naraštaju, evo ćemo prorokovati, da će Martićevi Osvetnici biti obljudjena školska knjiga, iz koje će omladina crpsti nove sile i novog duha.

Руски споменици у Боци Которској.

Руска акција на балканскоме полуострву отпочиње се изаслањством у Црну Гору и Херцеговину великога пуковника и кавалира Петра Великога Михајла Милорадовића, потомка старе, гласовите и разгранате породице херцеговачке, коју су раније називали Храбренима. Као особит познавалац црногорско-херцеговачких крајева и њихових прилика, Милорадовић је стекао важних заслуга и рускоме Двору и своме завичају.

Прво писмо, којим Милорадовић позива на борбу с Турцима, носи надневак 3. јуна 1711. г. Оно се данас храни у ман. Савини, а било је објелодањено у цјелини у „Star. jug. Akad.“ (кпј. XVI). Друго је писмо писао Милорадовић из Митрополије цетињске грбљскоме кнезу Нику Лазаревићу 20. јула 1712. г. Као и у првоме, поред потписа Милорадовићева има и отисак његова печата.

Пошљедица свега тога била је крвава битка на Царев-Лазу дне 29. јула 1712. г., најејајнија црногорска побједа, гдје је изгнуло 70 Грбљана с Радом Љепавићем и с барјактаром Батрићем Бајковићем.

У мисији Милорадовићевој имао је великог учешћа кавалир гроф Сава Владиславић, Херцеговљанин, који се је прославио као дипломат у служби Петра Великога. У ман. Савини има надгробна плоча Владиславићева, а иста такова поклопница је и у цркви св. Георгија на Топли, по обје се могу сматрати као прости кенотафи, јер ни један од њих не скрива посмртне останке родољубивога грофа. Натписи су им исто-вјетни: горњи латински и доњи, већ потрвен, руски. Латински натпис гласи:

COME SABBAS VLADISLAVICH
AVGVSTISSIMAE CAESARAE MAESTATIS
PETRI I. MAGNAE RVSSIAE IMPERATORIS
CONSILIARIVS HINTIMVS
ANNVENTE EXCELISO SENATV
MONVMENTVM HOC
COMTISSAE TITORIANAE WLADISLAVICH

PARENTI SVAVISSIMAE
RELIGIONI ET DISCIPLINA GRAECIAE ORTODOXAE
ET POSTERIS
POSVIT
ANNO A CRISTO NATO MDCCXII IDIVS OCTOBRIS¹⁾

Год. 1806. освештани су у ман. Савини барјаци руско-црногорско-приморске војске, коју су на Французе водили адмирал Сењавин и митрополит Петар I. Петровић-Његош. У томе рату одликовали су се храбри Грбљани. Њихово прегалаштво на Корчули и Брачу, гдје су заробљени Французи на стотине и пуковник Орфенго и капетан Бире задивило је и самога цара Александра I., те је у знак својега признања поклонио барјактару Јовану Вукотићу или ти Вучетићу, браственику чувенога Архимандрита Стефана Вукотића, сабљу, које је дужином урезан златни натпис. Ко би желио видјети то драгоцјено одличје, што је Грбљу вјечити понос, нек се обрати Ђ. Вукотићу, бокељском посланику на Далматинскоме Сабору, а родом Грбљанину, којега љубазном услужношћу нама је уступљен овај пријенис. Натпис на сабљи гласи:

Божією Милостію Мы Александръ I. Императоръ и Самодержецъ Всероссійскій и прочая и прочая и прочая пожаловали сею саблею приморскаго войска барьяктара Иоанна Вукотича ѿ Грбля за храбрость и отличіе въ Корчульо и Брацьо

Въ Санктъ Петербургъ
марта 8. года 1807.

Те је године погинуо и руски лајтнант Григорије Даниловић Мамаев, којега се гробница, у виду саркофага, налази у ман. Савини; а овамо спада и поклопница, урешена грбом и декорацијама, кнеза Стратиновића (рускога Стратимировића) с натписом:

Князь О. Стратимовичъ

¹⁾ Износимо натпис са свима погрешкама.

Још ћемо да споменемо и помоћ приману од неких манастира у вјерозаконске сврхе.

Преписи грамате од 27. октобра 1816. г., којом Александар I. дарива нове књиге и утвари ман. Режевићу, хране се у ризници истога манастира. А манастиру Прасквици одредила је Екатарина II. редовну помоћ од 100 дуката, што се позније повисило на 150 дуката, и добило односне потврде од царева Павла (1796.—1801.) и Александра (1801.—1825.).

Овдје се не смије обаћи ни друм у Прасквици, који је дуг попречно пет километара, а води од манастира до Сушћепана и Луке с једне, а с друге стране до планине Ограђенице. Овај је пут попочио руски каменар Јегор Строгонов («Рус»). У манастиру је живио онда и калуђер Јелисеј, коме је Јегор био ујак. Све се то збило о измаку XVIII. вијека за Архимандрита Јосифа, а занимиву приповијест о томе сачувао нам је Вук В. Врчевић под натписом »Жена Калуђер«.

М. Ш. Ц.

Spomeni se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah provreći.

Crna zemlja izmetla je crva;
On po zemlji neko doba gmiže
I hrani se od zemaljskih mrva,
Pa za vićem po prirodi siže.

—
Kad do svrhe prometanja stiže,
Vrnuv majci što poprimi s prva,
Iz savite čaure se diže
Leptir te se materi odvra.

—
Leptiru je zamah vasiona
Nad Olimpom daleko od Krona
Iznad sviju i najviših gorâ,

—
Po cvijeću oko Višnjih dvorâ,
Tu je pristup do božijeg Trona,
Drugo ne zna ni um Apolona!

Na čistu srijedu
Živko.

Bilješke.

I.

Već u prošlom broju „Srgja“ prikazasmo štovanjem štiocima najnoviji plod marljivosti i umne radinosti g. A. Jensen, kao što i njegov zanos oko našijeh književnijeh proizvoda. To su isto učinili izmegju ostalih i biogradski književni listovi „Kolo“ i „Književni glasnik“. Nego, pošto se potonje Jensenovo djelce tiče isključivo dubrovačkih svezâ i lica, neka nam bude dopušteno, da jednomu i drugomu od pomenutih listova učinimo neke sitne primjedbe, a to radi tačnosti i istorične istine samog predmeta.

Uvjerit nam je najprvo g. referenta Književnog glasnika da onaj popis iz 1594. god. izvan golijeh imena, ne iznosi ništa, a ma baš ništa drugo, a kamo li nešto biografske gragje o Zlatariću, Nalješkoviću, Držićima, Mažuranićima. Potonje je ime ovdje sa svim pogrešno umetnuto, jer svak zna, da Mažuranić nije bio Dubrovčanin. Ova se omaška ima bit uvukla, što će po svoj prilici slagar bit zamijenio prezime Mažibradić sa Mažuranićem.

„Kolo“ pak ne cijeni, da onaj italijanski članak,¹⁾ na koji se g. Jensen pozivlje, potječe od jednoga dubrovačkoga tali-

¹⁾ Ne će bit na odmet da iznesemo u prijevodu taj članak i radi same stvari i radi sadržaja. Evo ga:

Iz „Osservatore Triestino“ br. 153, 24. maja 1828.

Slobodni prijevod Osmanide, ilirske pjesme Iva Frana Gundulića, vlastelina dubrovačkoga, s njegovijem vjekopisom, što je upisao O. Frano Marija Appendini Piarista. 1.8 u Dubrovniku po Antunu Martecchini 1827.

Osmanida, epaka pjesma, u dvadeset pjevanja složena od Gundulića ilirskijem jezikom, u strofične osmerce, stihovima zamjenito sročenijem, raspravlja rat izmegju Turaka i Poljaka g. 1622. Njezin je junak Osman, turski Sultan, koji razbijen na Hoćimu od Poljačkoga Kraljevića Vladislava, pripisuje svoju nesreću opadanju vojničke stege u Turaka, i sklopivši mir s Poljacima, dok razmišlja o preuregjenju vojske i o novijem preduzećima u Aziji, zadavljen je od Janičarâ, kojima novotarije ne idu po ćudi, a to na mig Osmanova strica Mustafe, koga buntovnici izvadivši iz tamnice, u kojoj je čamio, jer mu ne bi pripoznato nasljedstvo, namještaju na prestolje. Slava Vladislavljeva i nesreća Osmanova zapremaju osnovu pjesme. Poljepšavaju je ljubavna epizodija lijepijeh ratobornijeh ženâ, i različiti opisi.

Ova pjesma igjaše neštampana od ruke do ruke za vijek i po po gradovima dalmatinskijem, a slovinski narodi po pokrajinama pjevahu joj odlomke, koji prelazahu na potomke od usta do usta, kako je bivalo i za pjesmu Omerovu od rapsodâ. A

janskoga pera (Kaznačić?), i ako tako piše sam g. Jensen; jer bi, po Kolu, Kaznačić bio sve svoje sitnije radove o Dubrovniku i Dubrovčanima štampao u posebnu knjigu „Alcune pagine di Ragusa“. Žao nam je, da s naše strane ne možemo da potvrdimo ovo mišljenje istaknuto u Kolu od g. D. A. Ž., jer treba znati, da nam je slavna porodica Kaznačić dala dva znamenita književnika, a to: Antuna Vit. Kaznačića advokata, i sina mu D.ra Iva Avgusta Kaznačića liječnika, obadva pjesnika, obadva jednako vješta ne samo srpskom, nego latinskom i italijanskomu jeziku.

ima i onih koji Gundulića zovu ilirskim Omerom. — Književnost ilirsko-dubrovačka (na osnovama udešenijem od čuvenoga Appendini baš u vjekopisu Gundulićevo), može bit razdijeljena u pet epohâ, ovako označenijeh:

1. O prvobitnomu nadahnuću do 400; to je doba začinjalaca i slovinskih guslara (Bardi, Menestrelli), koji s te stope pjevaju popjevke, ili lirске pjesmice, uprav rapsodične i narodne; poznaju se po jednostavnosti i po nekomeu patetičnom osjećaju, koji ganjiva više tajnom dubinom, nego vanjskom snagom, koji na neki način izlazi iz duše, a ne da je u duši upечаćen. U tomu zanosu čini nam se pripoznati karakteristično svojstvo ilirske poezije. Uzroci mogli bi se tražiti u nuždi, u kojoj se nalažahu oni pukovi, da se odupru krepošću osjećaja tlačenju drugih mogućnijih i složnijih naroda, koji ih unaokolo stiskahu u obruč.

2. O snazi, pokupljenoj iz elemenata, što je nadahnuće prije pribavilo, do 1500. Za začinjaočima dolaze pisci; poezija se okuplja, i sastavlja se u jedno mjesto. Držić i Minčetić uspoređeni su s Petrarkom; Dimitrović s Bokačom.

3. O ljuckoti rasprostranjenju od pisaca, koji raširiše što njihovi preteče bijahu okupili od začinjalaca, do 1600. — Ovdje se umnaža broj pisaca; jezik postaje zvučniji i obrageniji; ali što stjeća u širenju, to gubi u jakosti. Duboka učenost grčka, latinska i talijanska doprinosaju da Slovinske stvari postaju divno urešene, ali pod cijenu svoje izvornosti. Čubranović i Gučetić čiste govor, Ranjina i Zlatarić pribavljaju mnoga svojstva s pohvalnijem ekletičizmom.

4. O uglagjenosti raširenoj, do 1700. — Ilirska poezija bješe promijenila karakter; ona bješe već mješavina slovinske izvornosti i oponašanja grčkoga, latinskoga i talijanskoga. — Iz toga skupa pomoli najnovija škola književnosti slovinsko-dubrovačke. Napredovanje pitomine bješe naravno dovelo do toga uspjeha. Ovo je doba načeto od Gundulića, stvoritelja lirске epopeje; lirski dio bješe iz vrela slovinskoga; epski uveden od Latinâ: grčka knjiga bila je kras, a talijanska davala je potonji sjaj. Za Gondolom dogoše Palmotić i Gjorgjić; ali prvi pridavajući se odviše niz onu strminu, po kojoj lako se spušta književnost s vrhunca, gdje je bio postavio pisac, koji bilježi najznatnije doba, činjaše se da zameće četvrtu epohu, kojoj neki hoće da nadjedu ime epohe opadanja, a to više sprama pregjašnjoj uzvišenosti, nego radi svojih nedostataka.

5. O sjajnoj latinštini — do našijeh danâ. Na taj način tugja književnost, koja prije bješe podijelila slavu sa domaćom, postiže prvenstvo, i ovo doba lijepe

Kad je dakle g. Jensen stavio u zagradi (Kaznačić), to je on jamačno mislio na staroga Kaznačića, biva na Antuna, a toga smo mnijenja i mi, jer je ovaj Kaznačić bio učenik skolopa F. M. Appendini, a gore pomenuti se članak uprav odnosi na Appendinijev prijevod „Osmana“. U potvrdu ovog mišljenja istaknut nam je još tu okolnost, da je Antun Kaznačić držao u prevelikoj cijeni svog nekadašnjeg nastavnika, s kojim je stajao u posve prijateljskoj svezi, te mu je, po smrti, iznio i životopis u knjizi: „A perpetua onoranza del Padre F. M. Appendini“. Ragusa, 1838.

V. A.

latinštine dubrovačke postavi se uporedo s onom iz vremena Augustova; i svijetla imena: Stajino, Ferićevo, Kunićevo, Zamanjino, Restino, Keršino i Urbana Appendini, koji i ako stranac rodом, može se kazati da je pravi Dubrovčanin radi duga boravka u Dubrovniku, blistaše se i blistaju se živom slavom, koja potječe od one prvijeh pjesnikâ Lacijsa.

Tako popjevke, sve ilirske, otvaraju povjest slovinsko-dubrovačku; Osmanida Gundulićeva, u kojoj je oponašanje smiješano s izvornošću, bilježi sredinu; prijevođi Kunićeva Ilijada i Zamanjina Odiseja, u kojima je sve oponašanje, bilježe zadnje doba. — Ove književne mijene bjehu posljedica položaja grada Dubrovnika, koji nalazeći se megju urogjenom Slovenima čeličnosti, i ljuckom talijanskom pitominom, u materijalnom dodiru položaja s prvom, a u duševnom doticaju nauka s drugom, sakupi svu čvrstinu što mu je prva nudila, a obuče se u uglagjene oblike, što je druga nametala. I naj prije trebalo je da cvjeta ilirska književnost, jer se je ova sama po sebi nametala pučkijem govorom u Dubrovniku, i postajale izvorna i nasljedna; za njom latinska (jer ovijem jezikom raspravljali su se javni posli), koja se uvlačila iz daljega, uticajem visokijeh krugova društvenijeh i pokazivala se kao stečena i zgodna za oponašanje. Po sredini su se obadvije stopile, a na krajevima vide se osamljene i različne.

Dakle po javljenijem promjenama nadahnuća, jakosti, ljuckote i uglagjenosti napredovala je ilirska dubrovačka književnost, kad se pomoli Gundulić (g. 1638.). — Veoma zaslužni O. Frano Appendini parista iskitio je tomu dični spomen i naveo je naslove a i odlomke u izvornom jeziku, kao i u prijevođu talijanskomu i latinskomu u drugoj knjizi svoga znamenitoga djela o povjesti i književnosti dubrovačkoj, pečatanoga u Dubrovniku u dvije knjige kod Antuna Martecchini g. 1802—1803. — Tu je rečeno da do onoga vremena prodro je koji prijepis one pjesme čak i u njeke sjeverne gradove, gdje su joj se u velike divili; i navodi još i pohvalu Fortis-ovu blagoj sladošti stihovanja i lakoj prirodnošti rime, za što ilirski narod i dubrovački mogu se ponositi da su proizveli svoga Omera. — Tu se još govori o pečatanju Osmanide, ilirski, koje se pripremalo. — Osmanida izide na svijetlo g. 1825. tipima istoga Martecchini, zaslužnoga nakladnika i knjižara, rodом iz Mletaka, a nastanjena u Dubrovniku; razdijeljena je u tri knjige. — Napokon g. 1827. izagje prijevođ talijanski, koji nam daje prilike da upišemo ovaj članak.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

II.

U vrlo lijepoj radnji učenog gosp. V. Adamovića „O bedemima grada Dubrovnika“, koja je štampana u „Srgju“, spominje se i riječ „zelenjak“. Gosp. Adamović veli da se je tako zvala zakonska knjiga „lib. viridis“ republike Dubrovačke.

Nije mi poznato je li gosp. pisac tu riječ crpao iz izvora ili je sam preveo. Svakako je riječ narodna, zabilježena i u Vuka.

Ali ja sam prošle godine u svojoj praksi imao prilike da čujem od jednog seljaka iz Mravinjca¹⁾ za „lib. viridis“ riječ zelenko. Raspravljala se uprav parnica o „jus pascendi et lignandi“ kome je za okolicu dubrovačku i dan danas osnova u zakonima republike.

Taj će seljak u prepirci sa svojim protivnikom uzviknuti: „vidjećemo što govori zelenko“ biva, liber viridis.

Nema sumnje da je i prosti puk dajbudi znao za tako značiniti zakonik, te je sva prilika da je riječ, koju zabilježih, nikla u narodu i uzdržala se po predanju do današnjeg dana.

D.r S.

III.

Pitaju nas što nam se čini o riječima, što se u školi čuju, algebraično vučenje. Naježila nam se koža, kad smo ih čuli. Naj prije adjektiv riječi algebra jest algebarski, kako što rebra imaju rebarski, fratar fratarski, zlatar zlatarski, teatar teatarski i ost. Što se tiče riječi vučenja, koja kao svaki verbalni substantiv pokazuje trajanje djela, n. p. nošenje, činjenje, dijeljenje i ost. ne odgovara ideji, jer ondje vučenje iskazuje svršeni čin, a to vučenje ne znači, nego vlak; dakle mjesto algebraično vučenje trebalo bi kazat algebarski vlak. Ali može nam ko reći, a kako ćemo tad kazat željeznički vlak? Naj prije vlak je u tome smislu odavna osugjen, i na mjesto vlaka uveden je voz, prava narodna riječ. I željeznica je iz književnosti protjerana, u tome smislu, jer ona znači vodu, u kojoj je željeza (aqua ferruginosa), a i koja mala rijeka tako se zove,

¹⁾ Mravinjac je selo poviše Brsečinâ, na sjeveru Dubrovnika, 3 sata po prilici daleko od grada.

n. p. ona izmegju Bara i Spiča; dakle željeznica je rijeka ili voda, u kojoj je željeza.

A kako ćemo željeznicu namjestiti za gvozdeni put? I gvozdeni put ne svigja nam se, jer je prijevod iz talijanskoga (strada ferrata), i ako je riječ dobro udomaćena. U Bosni puk je u prvi mah tu pojavu nazvao vatrena kola, i to vrlo dobro; ali treba nam ime i za šire krugove. Pošto imamo narodnu riječ kolovoz, biva put kud idu kola, po toj riječi skovani parovoz čini nam se da bi gagjao ideji, a ne bi se kosio o duh našega jezika. Može bit da će se iznać i bolja riječ.

IV.

Pitaju nas što je Šilbok, što se tamo i amo po novinama nalazi. Jest, po novinama političkijem, ali na žalost i po njekojim književnijem. Dakle Šilbok je njemačka riječ Schildwache, iskvarena i nagrgjena. Naša je lijepa riječ za to straža, a čuvati stražu je Schildwache stehen. Stražanica je drvena kućica gdje se straža povuče od zla vremena. I tu su riječ pometnuli, pa to zovu šilbočko mjesto. Eto kako se grdi jezik!

V.

Još nas pitaju što je predohrana, što se tamo i amo povlači po našijem knjigama i novinama. — Istina, i ta se grdoba uvukla u jezik, a to vam je prijevod riječi grčke profilassi. Znači pretečno čuvanje da se kakva nemoć ne uvuče i ne zarazi narod ili stoku. Nije potreba tu riječ prevoditi, kad je ostali narodi ne prevode, nego kazati profilaksi, profilaktično nastojanje i ost. Ako pak treba baš prostomu narodu to istumačiti, ima pučka riječ čuvati zdravlje, čuvat se od nemoći, zaraze; i tijekom je riječ objašnjena.

VI.

Pitaju nas još što nam se čini o riječi namirnica za talij. quietanza. Odgovaramo: naopako da ne može gore. U narodu namirnica je prva danja potreba za življenje, kao meso, kruh i

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ost. Ne će li se seljak nogom prekrstit kad čuje što znači namir-
nica u učenom svijetu?

Pošto imamo narodni glagol priznati, kojim neko priznaje
da je što primio, zašto ne prihvatit riječ priznanicu, koja tako
lijepo odgovara ideji?

Još se gori barbarizam čini, kad od namirnice naprave na-
miru, kao kad od universitatu ili od francuskoga preko nje-
mačkoga universiteta skrate universa. To su smrtni grijesi u
jeziku. Ovo potonje naj bolje nazivat visoke škole, velika uči-
lišta i ost. kao što se niže škole zovu mala i srednja učili-
šta. Čistimo se od barbarizama u jeziku, jer ljuckota i pitomina
kako u svemu, tako i u jeziku usavršuje narod.

Fra Grgi Martiću

(kad je navršio 80. ljeto).

Tvoja vila s Kosova doleti
I uskrisi hrabra zatočnika,
Desnicu mu i handžar posveti,
Pa eto ti rodu osvetnika!

*

Vukalović Luka tvoja dika,
Pet vjekova čaše da osveti;
To je prava Miloševa slika,
Pred njim drhće dušmanin prokleti...

*

Slava Tebi, starče Radovane,
Onda nama srećna zora zvane,
Kad propjeva tvoja b'jela vila:

*

— Raja čila, to je srpska sila,
Herceg-Bosna junački ustane,
Kamo sreće, da i sunce grane!

Živko.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Epigrafiја Dubrovačka.

Na potpirači strehe davnoga ognjišta u Manastiru OO. Dominikanaca u Dubrovniku ima ovaj distih:

Pectora nostra tibi Tu conditor orbis adure,
Igne pio purgans, atque cremando probans.

Br.

Bibliografija.

Примили смо у замјену Босанску Вилу, лист за забаву, поуку и књижевност. Излази у Сарајеву два пута мјесечно. Цијена је за све крајеве у царевини 8 круна на годину, изван царевине 10 кр. — Садржај је I.ом овогодишњем броју: Пјесме: *Ходи Драга* од А. Шантића. — *Алибег и Злашија*. Из пјесама Ашиклија од Османа А. Ђикића. — *Човјек*, од великог кнеза Константина Романова, с руског превео М. П. — *Приповијетке: Сава Дангубић и Карађорђе* од М. Ђ. Милићевића. — *Козачки коњ*. Догађај из руског живота, превео М. П. — *Кроз Босну и Херцеговину*. Утисци с пута српских учитеља у 1901 (одломак) од Мих. М. Сретеновића. — *Плавешна долама* с франц. превео Ђ. Поповић-Даничар. — *Поука: Аџим Чумић* са сликом од М. — *Мода*, пише Софија Пушић-Плетикосић. — *Српске нар. умотворине: Дилберке* забиљежио Ст. Р. Делић. — *Највећи севали*, срп. нар. прип. забиљежио Н. Т. К. — *Листак*.

Благодарно смо примили од самога писца: *Покајање и покајнице и корота* — и — *Оро*, Црногорска народна игра — обоје написао Јован Фил. Ивчишевић, а сепаратно отиснуто из »Гласника земаљског музеја у Босни и Херцеговини«. Сарајево, земаљска штампарија 1900 и 1901. — Добро је да се ове ствари штампавају, иначе гину с временом без трага, а тако нестаје и народнијех ријечи при тијем обичајима.

*

Примили смо у замјену: *Српски Књижевни Гласник*, који излази у Биограду два пута на мјесец у свескама од пет та-

бакâ и стаје на годину 18 динара, а по године и четврт године суразмјерно. Уредник је овој смотри Богдан Поповић, а власник Светислав С. Симић. Ево му садржаја друге овогодишње свеске: *Кошана*, комад из врањског живота у четири чина с певањем. (Борислав Станковић). — *Таршарен на Алпима* (Алфонс Доде). — *Лав и магарац*, басна (Милорад Ј. Митровић). — *Пред осташком Афродитина кипа* (пјесма, Јелена). — *Мисли* (Бож. Кнежевић). — *Нобелова заджбина* (Алфред Јенсен). — *Самостално мишљење* (Артур Шопенхауер). — *Њижевни преглед* (Павле Поповић). — *Позоришни преглед* (Драгомир М. Јанковић). — *Оцене и прикази* (Милорад И. Митровић, Богдан Поповић, др. Јован Скерлић, Павле Поповић). — *Биљешке*.

*

Примили смо у замјену: *Бранково Коло*, које излази у Ср. Карловцима под уредништвом Паје Матковића Адамова. Излази сваког четвртка. Цијена му је за Аустро-Угарску, Босну Херцеговину и Црну Гору на годину 10 круна, а по године и четврт године суразмјерно, за Србију и све остале земље 14 динара и 40 п. на годину а суразмјерно на по године и четврт године. Ево му садржаја првomu овогодишњем броју: *Избраник* (пјесма Драгутина). — *Не, бор млади није пао* (пјесма Алексе Шантића). — *Туфа кости* (из путничких успомена од Селимира Трипковића). — *Из новије скиске лирике* (Марко Цар). — *Женско Пишање* (др. Дан. Трбојевић). — *Ковчежић* (прикази и оцјене).

*

Примили смо у замјену: *Покрети*, нову биоградску смотру, која излази три пута свакога мјесеца у свескама од два табака и стаје на годину 12 динара, а на по године и четврт године суразмјерно. Уредник је Милан М. Јовановић а власник П. Г. Здравковић. Ево садржаја првomu броју: *Поздрав Покрету* (др. Јован Скерлић), — *Шерифзада* (пјесма, Јелена Јов. Димитријевић). — *Стоменица госпођице Савке*, (приповетка, Бранислав Ђ. Мусић). — *Краљ се забавља* (драма, Виктор Иго). — *Повратка нема* (црта, Мил. Св. Вучковић). — *Тамбурашу* (пјесма, Марко М. Исаковић). — *Жак*, роман (Алфонс Доде). —

Трагови песку (Коломан Миксат). — *Позоришни преглед* (Раша Г. Здравковић).

*

Благодарно смо примили: *Студије и критика на психолошки Монизам*, доктурска дисертација написао др. фил. Бошко Петровић свршени бослов. Ср. Карловци 1901.

*

Примили смо у замјену: *Учишел*, педагошко-књижевни лист, орган учитељског удружења, година XXI. Уредник је Михајло М. Станојевић. Лист излази у Београду, један пут мјесечно у свескама од пет табака. Стоји на годину 10 динара, а за чланове само 5. Ево му садржаја свеске за Декембар 1901. г.

Чланци и расправе:

Учишел као културни радник од Ст. С. Станишића. — *Народне књижнице и Читаонице* (Крста Димитријевић). — *Најпошребније реформе у народној школи* (Драг. М. Косић). — *Васпитни значај школског врша* (пријевод Петра Иванишевића). — *Из народне педагогије* (Ст. М. М.) — *Предавања, Педагошки преглед, Књижевни преглед, Просветни записи, Учишелско удружење, Поменик, Листак*.

*

Захвално смо примили: *Књижарске новине*, издање српске штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду на главној пиаци бр. 13. Излази четири пута у години. Из тијех новина јразабира се множина књига на продају и књижарских радња. Каталог се по питању разашиле мукте.

*

Благодарно смо примили од самога писца: *Примјери Књижевнога језика Рољског*, саставио др. Радован Кошутић, Београд штампа и издање краљ. срп. државне штампарије 1902, цена 5 дин. — Књига је дебела, има 226 образа у 8ни са приступом од XXII образа. — Ово је дјело врло корисно за замјенично познавање Словена. Ето почињу се примицат разна племена словенска једно другоме и зближавати се; а оно што је карактерично, ето Пољаци католици на дневном су реду код православнијех Срба. Ми смо се у Дубровнику одавна упознали с бо-

гатом и прибраном пољском књижевношћу, јер још од 1870 г. у »Дубровницима Забавницима« н. п. г. Перо проф. Будмани бавио се једном од најбољих појава у Пољској књизи, с *Небожанском Комедијом*, што је он превео *Небожија Комедија*. И наш Медо Пуцић око половине минулог вијека бавио се дјелима Мицкијевића. Ово на знање г. писцу, кад би му требовало.

*

Примамо у замјену »Коло, књижевни и научни лист«, што уређује наш Которанин Дан. А. Живаљевић. Мјесечно излазе два свеска у Београду. Прва свеска садржава:

Наша реч, од уредништва. — *Покојникова жена*, приповетка Борисава Станковића. — *Наговијештање*, песма Ивана Трскога. — *Невина је . . .* песма Змајева. — *Орландов ступи у Дубровнику*, написао проф. Луко Зоре. — *Женидба господина Поњавице*, арабеска Јана Неруде, с чешког превела Зорка Ховоркова. — *Негдашња привреда и пушкови у српским земљама, поглавито на Копаонику*, од др. Симе Тројановића. — *На нову годину*, цртица Свет. Ђоровића. — *Иван Трски* од др. Ђура Шурмина. — *Пред срећом*, роман Жана Торела с Француског превео Бор. П. — *Валвасор о српским ускоцима* од Анд. Гавриловића. — *Лепиша и жена*, од Доброслава М. Ружића. — *Једно писмо Вуково*, саопштио А. Гавриловић. — *Писма* (из Петрограда). — *Књижевне оцјене*. — *Белешке* (књижевност, новинарство, друштва).

Цијена му је на годину 12 динара или круна, на по године или четврт године суразмјерно. Претплату за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину прима Српска Штампарија у Загребу.

*

С нове године почео је да излази у Новом Саду лист за забаву и поуку *Српска Домаја*. Излазиће сваке недјеље, редовно на 12 страна у 8.ни Цијена му је за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину 8 круна годишње, на четврт године 2 круне. За Србију, Црнугору и друге земље 10 динара годишње или 2½ динара на четврт године. Претплата се шаље најбоље поштанском упутницом на администрацију »Српске Домаје« у Нови Сад.

Први је број на 16 страна с овом садржином: *Српској домаћи* (пјесма Змајова). — *Краљевић Марко* (Гребострек). — *О његовању деце у првој години живота* (Миладин С.). — *Српској омладини* (пјесма Ст. Маленковића). — *Пустише децу нека сама раде* (М. Ђ.). — *Моје село* (идила Дишкрећанина). — *Хигијенска писма* (М. М.). — *Епиграмски пабирци*. *Белешке*. — *Проглас*.

*

Primili smo u zamjenu: *Novo Sunce*, mjesечnik за проучавање psihičkih fenomena, izdaje i uređuje Dr. H. Hinković, broj 9. — Veljača 1902. U Zagrebu. Sadržaj: Udri al' slučaj. Kako se je duša razvila (konac). Naše tajinstvene sile. „I — ostao živ!“ Natječaj. Razno: Vidio u snu provalnika.

Novo sunce izlazi početkom svakoga mjeseca, najmanje на 16 str. Na godinu stoji 4 krune (12 svezaka) a na po godine 2 krune (6 svezaka).

*

Blagodarno smo primili od samoga pisca: Vorläufige Berichte der Balkan-Commission. IX. Vorläufige Bericht über eine zur Erforschung der Dialektgrenzen in Croatien und Slavonien unternommene Reise von dr. Milan Rešetar. — Ovijem putovanjem g. pisac je postigao dajbudi da ustanovi granice kajkavsko-štokavske i kajkavsko-čakavske u Hrvatskoj-Slavoniji.

*

Primili smo u zamjenu: *La Revue Latine*, journal de littérature comparée France, Espagne, Italie, Belgique, Suisse française, Roumanie, Canada, etc.

Directeur: Emile Faguet
(de l' Academie française)
prof. a la Sorbonne

Sadržaj je I.omu broju, koji je tek izašao: *Emile Faguet*, Avant-propos. *Le Feminisme* — „Père“. — *Pol Miles*, Fragments d' un poeme sur la mort d' Albine. — *Charles Dejob*. Italie. — *Lionel Dauriac*. Variétés: Avon nous encore une Musique française?

Izlazi u Parizu (59. Rue Monge) svaki mjesec sveska od četiri arka, oblika našega Srgja, a stoji na godinu u Franceskoj 4 franka, a izvan nje 5 franaka.

Istinska.

U pokladima neka se gospogja maškarala u veoma dragocjenu opremu, te pohodila po običaju javna padališta. No njezino ponašanje i govorenje nije dolikovalo zgodnoj napravi. Dogje se do prijekora i žalbe, jer je bila dodijala. Napokon će joj neko otresti: „Ili govori kako si obučena, ili se obuci kako govoriš!“

P.

E p i g r a m i.**Na žalost!**

Ljudi! Treba da neslogu znate;
Pa Bog stvori Srbe i Hrvate.

Što kažu Ure?

Ure vele kada tuku:
Ne daj, ne daj sad se trt!
Gledaj, gledaj: časi vuku
Nepopravnu tamnu smrt . . .

Z. Z. Z.

Šarada

Ja, ti i on ma i d'jete bilo,
Svak o sebi kad govori
Prvijem se služi.

A drugog ćeš lako naći svuda,
Blizu guvna po vršidbi,
Samo se okreni.

Pod oružjem c'jela kuhaj živa,
Blaguj srčno, zalij vinom,
Da ti ne prisije.

Odgonetka potonje šarade:
m u h a — m e d

Errata-corrige :

Na str. 106 ovoga broja u potonjoj primjedbi mjesto MCCCCVIII popravi MCCCCXXXVIII.

ОГЛАС.

Ostalo je još nekoliko eksemplara „Slovinčevijeh“ godišnjakâ od sviju godinâ, počinjuć od g. 1878, pa svršujuć g. 1884, kad je Slovinac prestao. Koliko je taj glasnik bio na glasu kao književni list, nije potreba da se ovdje dokazuje, jer još je živa njegova uspomena ovdje u Dubrovniku i drugovdje. Dosta je spomenut Jagićev Arhiv (für slavische Philologie), koji je pomenuti list neke pute pohvalio.

Ko bi htio da dobavi sve godišnjake „Slovinčeve“ ili koji pojedini, može se obratit na Uredništvo „Srgjevo“, i biće odma naredzbina opremljena. Svaki godišnjak onada je zapadao 5 for. na godinu, sad ga davamo za 4 for. i 10 nč. poštarine. Sve pak godišnjake ustupamo kako se pogodimo. No i pojedini godišnjak u sebi je cjelovito i dovršeno djelo, a ne visi o pretečnijem ili nastajnijem godišnjacima.

Ustupamo i pojedine brojeve, po 20 nč. svaki, iz sviju godišnjakâ, ako je komu koji ponestao, pa mu cijelo djelo tako ne vrijedi.

U Dubrovniku na 15 Februara 1902.

Uredništvo, mjeseca, u sveskan

ro-Ugarsku na godinu Kr. 12;

anaka 15 u zlatu.

Srgja, a pretplata administraciji Srgji

DUBROVNIK